

New
Direction

the foundation for european reform

VODA V EU KONZERVATIVNÍ PERSPEKTIVA

ANNA MICHALČÁKOVÁ

New Direction

**Established by Margaret Thatcher,
New Direction is Europe's leading free market
political foundation & publisher with offices in
Brussels, London, Rome & Warsaw.**

New Direction is registered in Belgium as a not-for-profit organisation and is partly funded by the European Parliament.

REGISTERED OFFICE: Rue du Trône, 4, 1000 Brussels, Belgium. EXECUTIVE DIRECTOR: Naweed Khan.

The European Parliament and New Direction assume no responsibility for the opinions expressed in this publication. Sole liability rests with the author.

Anna Michalčáková

Anna Michalčáková (nar. 1992) vystudovala Masarykovu univerzitu v Brně, obor Mezinárodní vztahy a Evropská studia. Primárně se zaměřuje na problematiku zemědělství a životního prostředí. Pravidelně se podílí na vzdělávacích projektech Ministerstva zemědělství ČR (série projektů AGRI ČR+), jejichž hlavními výstupy je pravidelné informování o zemědělském dění ČR a EU a příručky týkající se konkrétních témat. V současné době pracuje jako analytik ve společnosti B&P Research.

ÚVOD	7
1 EVROPSKÁ LEGISLATIVA	9
1.1 Voda jako neobnovitelný zdroj a surovina	9
1.1.1 Rámcová směrnice o vodách (2000/60/ES)	9
1.1.2 Směrnice o normách environmentální kvality vod (2008/105/ES)	10
1.1.3 Směrnice o ochraně podzemních vod (2006/118/ES)	11
1.1.4 Směrnice o povodňových rizicích (2007/60/ES)	12
1.1.5 Směrnice o dusičnanech (91/676/EHS)	13
1.1.6 Směrnice o městských odpadních vodách (91/271/EHS)	13
1.1.7 Fitness check	14
1.2 Voda jako produkt	15
1.2.1 Směrnice o pitné vodě (98/83/ES)	15
1.3 Připravovaná legislativa	16
1.3.1 Revize směrnice o pitné vodě (98/83/ES)	16
1.4 Návrh nařízení o požadavcích na opětovné využití vody (2018/0169/COD)	18
1.4.1 Klíčové body návrhu	18
1.4.2 Nelegislativní iniciativy	18
2 VODA A ČR: DĚDICTVÍ KOMUNISMU	21
2.1 Česká legislativa	21
2.1.1 Zákon o vodách č. 254/2001 Sb.	21
2.1.2 Zákon o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu (č. 274/2001 Sb.)	25
2.2 Identifikace hlavních problémů s vodou v ČR	26
2.2.1 Obce a města	26
2.2.2 Zemědělství	30
3 SHRNUTÍ PROBLÉMŮ A NÁVRHY JEJICH ŘEŠENÍ	35
3.1 Legislativa EU	35
3.1.1 Implementační zprávy Komise	36
3.1.2 Návrh řešení	38
3.2 Případ ČR	39
3.2.1 Návrhy řešení	39
ZÁVĚR	44
SEZNAM ZKRATEK	45
POUŽITÁ LITERATURA	46
SEZNAM BOXŮ, GRAFŮ, MAP, OBRÁZKŮ A TABULEK	51
PŘÍLOHY	52

ÚVOD

Voda představuje zdaleka nejdůležitější neobnovitelný zdroj pro lidstvo. Konzervativismus v tomto ohledu logicky nabádá k opatrnému a šetrnému zacházení s vodními zdroji. Vodu, stejně jako například půdu, bychom měli považovat za dědictví, které není v žádném případě samozřejmé a je třeba o něj pečovat jak nejlépe je to s ohledem na okolnosti možné. Vodu používáme každý den nejen k osobní spotřebě, ale využíváme ji v obrovském množství v zemědělství, průmyslu i službách. Tím pádem ale vodu znečišťujeme a poté ji často draze čistíme, abychom ji mohli zase pít. Vodu také ztrácíme a pak neumíme ji zadržet, když jí je najednou mnoho.

Stále častěji se v posledních letech objevují delší období s téměř žádnými srážkami střídající se s častými dešti. První způsobuje sucho, druhé povodně a ani jedno není žádoucí. Příroda a krajina se s nedostatkem a nadbytkem vody dokáže sama vyrovnat, pokud však člověk tuto její přirozenou funkci významně nenaruší. Odborníci tyto negativní meteorologické jevy zpravidla připisují globální klimatické změně, s vodou se ale v každém případě musí zacházet lokálně. Stanovení abstraktních cílů na nadnárodní úrovni kýmžné výsledky nepřinese, zatím se to nepovedlo ani v EU rámcové směrnici o vodách. Není však důvod unijní legislativu zcela ztracovat, protože zmíněná směrnice představuje v podstatě první právní předpis, který do centra zájmu postavil ochranu životního prostředí, konkrétně zlepšení stavu vod v Evropě. To lze považovat za velký krok pro udržitelnost hospodaření s vodou. Za podobný úspěch již ale nelze považovat její implementaci, protože je někdy příliš globální na úkor vytváření řešení a podmínek šitých na míru lokálnímu prostředí.

Členské státy v EU zatím nečelí takovým problémům s vodou, které by bezprostředně ohrožovaly populaci a možná proto nepovažují ochranu vodních zdrojů ve smyslu zajištění jejich dlouhodobé dostupnosti, za palčivé téma. Negativní příkladem toho je Česká republika (ČR), která doplácí na značně narušenou schopnost zadržet vodu v krajině. Odborníci v ČR tak již v krátkodobém výhledu předpovídají, že nás čekají velmi suchá léta následovaná podzimy s nárazovými i dlouhotrvajícími srážkami, které budou způsobovat povodně. Pro vodu v ČR největší problém představuje nevhodný způsob zemědělského hospodaření.

Méně akcentovanou, avšak neméně důležitou, problematiku představuje úprava a dodávky pitné vody a odvádění odpadních vod kanalizací. V této oblasti lze působení EU označit za zdařilé, protože díky různým dotačním titulům došlo v průběhu let k vybudování sítě vodovodů a kanalizací (VaK) a čistíren odpadních vod (ČOV) v členských státech, což pravděpodobně mělo a má větší kladný environmentální dopad než rámcová směrnice o vodách. Zejména členské státy východního rozšíření, mezi nimi i ČR, z tohoto profitovaly a hospodaření s vodou pozvedly o úroveň výše dříve, než by to bylo možné z vlastních zdrojů. Budování takových projektů je příkladem konkrétních lokálních řešení, která okamžitě a dlouhodobě zlepšují stav vod.

Následující text je logicky rozdělen do dvou celků, první se zabývá vodou jako neobnovitelným zdrojem, surovinou, kterou je možné zpracovávat a druhý se zaměřuje na zpracování vody, tedy na vodu jako produkt (typickým příkladem je pitná voda). ČR v této publikaci slouží jako případ, který sice formálně splňuje požadavky legislativy, ale na stranu druhou se

potýká s problémy, jež vážně ohrožují její vodní zdroje a v menší míře i dodávky pitné vody.

Formálně je poté text rozdělen na legislativní část, kde jsou nejprve identifikovány klíčové požadavky unijních předpisů a poté vyhodnoceno, zda jich a v jakých předpisech ČR dosahuje. Součástí textu o české legislativě jsou také předpisy, které nespádají do pravomoci EU (zákon o VaK).

Poslední část se věnuje shrnutí nejdůležitějších problémů unijní, české legislativy a praxe v ČR a doporučené kroky, které by oba aktéři mohli učinit za cílem zlepšení stavu vod.

EVROPSKÁ LEGISLATIVA

Voda, nakládání s ní a zajištění jejích dodávek představuje jednu z nejdůležitějších aktivit pro společnost vůbec. Bezpečnost a dodávky vody ohrožuje mnoho faktorů, které často přesahují hranice států, je proto logické, že hlavním legislativním aktérem v této oblasti je EU a členské státy musejí konat v souladu s jejími předpisy. Oblast je to však natolik strategická a v jednotlivých členských státech rozmanitá, že veškerá unijní legislativa má podobu směrnice. Zajímavé přitom je, že členským státům přece jen je ponechána pravomoc v jedné významné oblasti, a sice v úpravě vlastnických a provozních vztahů vodovodů a kanalizací (VaK). V EU nepředstavuje výjimku situace, kdy vlastnictví infrastruktury VaK patří veřejnému subjektu (obec, město, stát), který ji nechá provozovat soukromou společností.

Legislativa EU ošetřuje problematiku vody v celé její šíři. Zaměřuje se na management vody jako nezpracované suroviny (podzemní a povrchové vody) i na vodu jako produkt určený k lidské spotřebě (pitná voda). Záměrně jsou vybrány oblasti, které mají největší dopad na společnost a představují výzvu pro vytváření vhodných řešení. Stranou jsou ponechány méně důležité předpisy typu směrnice o jakosti vod ke koupání (2006/7/ES).

1.1 VODA JAKO NEOBNOVITELNÝ ZDROJ A SUROVINA

1.1.1 RÁMCOVÁ SMĚRNICE O VODÁCH (2000/60/ES)

Základní a zároveň zásadní legislativu zde představuje Rámcová směrnice o vodách (2000/60/ES), jejíž účelem je sjednocení různých způsobů stávající ochrany vod uvnitř EU a prosazování integrované péče o

životní prostředí. Vstoupila v platnost již v roce 2000 a členským státům ukládá dvě obecné povinnosti - zamezit zhoršení stavu vod v Evropě a naopak zajistit jejich zlepšení. Jejím hlavním cílem bylo dosáhnout zlepšení stavu vod do roku 2015 a dosažení cílového velmi dobrého stavu do roku 2027. Na rámcovou směrnici poté navazuje ostatní vodní legislativa uvedená v této kapitole.

“Voda není běžný obchodní produkt, ale spíše dědictví, které je třeba chránit, střežit a podle toho s ním nakládat.” (Úvodní věta odůvodnění rámcové směrnice o vodě).

Směrnice představila plán realizace svých cílů do třech šestiletých etap (2009–2015, 2016–2021 a 2022 – 2027), přičemž v každé etapě má dojít k předem stanovenému zlepšení stavu konkrétních vod. Rámcová směrnice stanovuje rámec pro ochranu všech typů vod: vnitrozemských povrchových, brakických¹, pobřežních a podzemních, přičemž ukládá členským státům povinnost naplňovat tři dílčí cíle: zabránit dalšímu zhoršování vodních ekosystémů a zvýšit jejich ochranu, podpořit udržitelné využívání vod a zmírnit důsledky povodní a sucha. Za účelem dosahování těchto cílů určila rámcová směrnice nástroj, který mají členské státy vypracovat a využívat. Jedná se o tzv. plány povodí, které v sobě zahrnují opatření pro veškeré vody v jednotlivých členských státech. Dále dostaly země za úkol zřídit a vést registry všech oblastí nacházejících se v každé oblasti povodí a provádět pravidelný monitoring vod.

¹ Brakická voda je směs sladké a mořské vody v oblasti přímořského ústí řeky. Obsahuje od 0,5 do 30 g soli na litr vody.

BOX 1

1. prosinec 2003: provedení rámcové směrnice o vodě do vnitrostátních právních předpisů (článek 24), vymezení 2. oblastí povodí a zajištění správních opatření (článek 3)
3. prosinec 2004: analýza vlivů a dopadů oblastí povodí a ekonomická analýza využívání vod (článek 5)
4. prosinec 2006: zřízení programů pro monitorování za účelem posouzení stavu vod (článek 8)
5. prosinec 2008: zveřejnění návrhů plánů povodí pro konzultace (článek 14)
6. prosinec 2009: přijetí plánů povodí (článek 13)
7. prosinec 2012: nejpozdější termín pro provedení programu opatření (článek 11)
8. prosinec 2015: dosažení dobrého stavu povrchových a podzemních vod (článek 4) a první aktualizace plánu povodí

HARMOGRAM PROVÁDĚNÍ RÁMCOVÉ SMĚRNICE O VODÁCH

1.1.1.1 Plány povodí

Plány povodí musejí mít vypracovány všechny členské státy, průběžně je aktualizovat a přezkoumávat úspěšnost a způsoby jejich naplňování. Pravidelné posouzení plánů povodí provádí i Komise. Plány povodí dle rámcové směrnice musejí obsahovat charakteristiku oblastí, přezkoumání dopadů lidské činnosti na stav povrchových a podzemních vod a ekonomickou analýzu využívání vod. Součástí plánů musí být členskými státy vytvořeny též tzv. programy opatření pro každou oblast (či skupinu oblastí) obsahující základní (minimální) a doplňující požadavky, které slouží k podpoře dosahování cílů stanovených směrnicí. V rámci programů mohou členské státy využívat různé nástroje: legislativní akty, fiskální nástroje, kodexy správného chování, vzdělávání, revitalizace², aj.

1.1.1.2 Registr oblastí povodí

V registru oblastí povodí musejí být evidovány všechny vodní útvary využívané k odběru vody určené k lidské spotřebě, pokud poskytují v průměru více než 10 m³ vody za den nebo slouží více než 50 osobám a ty, o kterých se uvažuje, že by k tomuto účelu mohly sloužit. Registr musí obsahovat též chráněné oblasti, kterými jsou oblasti vymezené pro ochranu hospodářsky významných druhů vázaných na vodní prostředí, vodní útvary určené k rekreaci (dle směrnice 76/160/EHS), oblasti citlivé na živiny a zranitelné oblasti (dle směrnic 91/676/EHS a 91/271/EHS) a oblasti Natura 2000. Součástí registru musejí být i mapy znázorňující umístění každé chráněné oblasti.

Dozor na naplňování cílů směrnice a její celkové hodnocení provádí Komise, která má povinnost před-

kládat pravidelné zprávy s následujícími informacemi: přehled o pokroku provádění směrnice, stav povrchových a podzemních vod, přehled plánů povodí, včetně doporučení pro jejich zlepšení, souhrn stanovisek k jednotlivým zprávám, které Komisi předložily členské státy, souhrn všech návrhů opatření k omezování strategií znečišťování vod a stanoviska k připomínkám EP a Rady ke zprávám předchozím.

Komise stanovila členským státům v příloze V cíle, kterých mají dosahovat. Ta zahrnuje definici environmentálního, chemického, kvantitativního stavu vod a požadavky na situační monitorování.

1.1.1.3 Monitorování stavu vod

Do 22. 12. 2006 měly členské státy za úkol vytvořit systém monitorování stavu vod. Výsledky monitorování představují klíčovou součást v tvorbě plánů povodí, dle dostupných dat jsou volena konkrétní opatření plánů povodí a investice do zlepšení stavu vod. Monitorování stavu vod je důležitý i vzhledem ke zjišťování výskytu znečišťujících a nebezpečných látek.

1.1.2 SMĚRNICE O NORMÁCH ENVIRONMENTÁLNÍ KVALITY VOD (2008/105/ES)

Směrnice o normách environmentální kvality v oblasti vodní politiky (2008/105/ES) doplňuje rámcovou směrnici o vodách (článek 4 směrnice 2000/60/ES) a jejím cílem je dosáhnout dobrého chemického stavu povrchových vod prostřednictvím stanovení normy environmentální kvality (NEK) pro prioritní látky a některé další znečišťující látky (dle článku 16 rámcové směrnice o vodách).

Směrnice stanovuje harmonizované NEK pro povrchové vody, které zahrnují 33 prioritních látek a osm

² Konkrétní a úplný položkový seznam nástrojů je uveden v příloze VII rámcové směrnice o vodách 2000/60/ES.

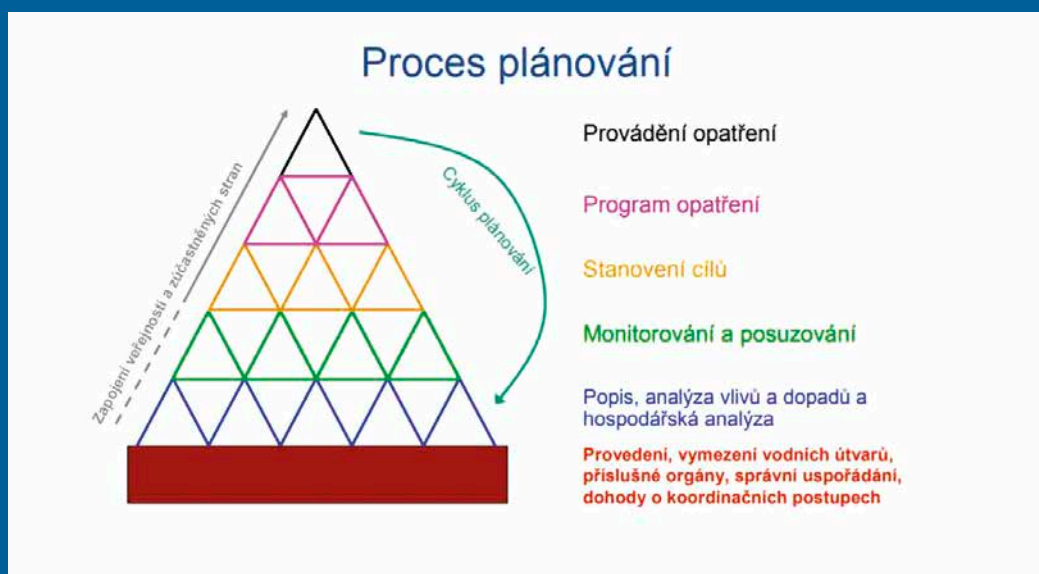

SCHÉMA PROCESU PLÁNOVÁNÍ PODLE RÁMCOVÉ SMĚRNICE O VODĚ

Zdroj: Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o provádění rámcové směrnice o vodě (2000/60/ES) - Plány povodí

BOX 2

Natura 2000 je soustava chráněných území, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy EU. Oblasti Natura 2000 jsou dány dvěma směrnicemi:

- směrnice o ochraně volně žijících ptácích (2009/147/ES), tzv. směrnice o ptácích
- směrnice o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (92/43/EHS), tzv. směrnice o stanovištích

Směrnice uvádí konkrétní druhy rostlin živočichů a typy stanovišť, které mají být chráněny. v oblastech není vyloučen vliv člověka, naopak měl by aktivně usilovat o zlepšení stavu. Systém Natura 2000 má také zajistit adekvátní financování pro ochranu ptáků, živočichů, rostlin a stanovišť.

NATURA 2000

Zdroj: Natura 2000, 2006

jiných znečišťovatelů³ a obsahuje také požadavek na postupné odstraňování odpadů, emisí a úniků nebezpečných látek s lhůtou 20 let.

Mezi tzv. prioritní látky se řadí biocidy, přípravky na ochranu rostlin, chemikálie, kovy (rtuť a kadmium) a jiné skupiny látek z řad polyaromatických uhlovodíků a polybromovaných bifenyletherů.

Směrnice stanovuje dva typy NEK: roční průměrnou koncentraci a maximální povolenou koncentraci. První slouží jako ochrana před dlouhotrvajícími chronickými

efekty a druhý má životní prostředí a vody chránit proti přímým, okamžitým a toxickým událostem.

Do roku 2009 měly členské státy sestavit přehled vypouštěných emisí a úniků znečišťujících látek do povodí a začlenit je do svých plánů povodí. V roce 2018 Komise vydá hodnotící zprávu.

1.1.3 SMĚRNICE O OCHRANĚ PODZEMNÍCH VOD (2006/118/ES)

Cílem směrnice o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršením je zajistit předcházení a kontrolu znečišťování podzemních vod. Zavádí opatření dvojího typu:

³ Konkrétní látky a jejich hraniční množství jsou uvedeny v příloze směrnice 2008/105/ES. Pro jejich obsáhlost nejsou součástí tohoto textu.

BOX 3

Příloha rámcové směrnice identifikuje látky, které představují hlavní znečišťovatele vod. Definice těchto látek je důležitá zejména vzhledem k ostatním předpisům upravujícím environmentální stav a kvalitu vody v EU, např. pro legislativu týkající se používání chemických látek v zemědělství, pitné vody či zvládání povodňových rizik.

Hlavními znečišťujícími látkami jsou:

- Halogenované organické sloučeniny
- Organofosforové sloučeniny
- Organocínové sloučeniny
- Látky a přípravky nebo produkty jejich rozkladu, u kterých byly prokázány karcinogenní nebo mutagenní vlastnosti, které mohou ovlivnit produkci steroidů, štítnou žlázu, rozmnožování nebo jiné endokrinní funkce ve vodním prostředí nebo jeho prostřednictvím
- Perzistentní uhlovodíky a perzistentní a biologicky akumulovatelné organické toxické látky
- Kyanidy
- Kovy a jejich sloučeniny
- Arsen a jejich sloučeniny
- Biocidy a prostředky na ochranu rostlin
- Nerozpuštěné látky
- Látky přispívající eutrofizaci (zejm. dusičnany, fosforečnany)
- Látky, které mají nepříznivý vliv na kyslíkovou rovnováhu (a mohou být měřeny použitím ukazatelů jako jsou BSK, CHSK, atd.)

HLAVNÍ ZNEČIŠŤUJÍCÍ LÁTKY (PŘÍLOHA VIII)**BOX 4**

Článek 4 směrnice uvádí oblasti tzv. mísící zóny, ve kterých koncentrace jedné nebo více škodlivých látek může překračovat příslušné NEK, pokud to neovlivní dodržení NEK ve zbývajících částech dotčeného útvaru povrchových vod. Tyto mísící zóny vymezí členské státy a zanesou je do svých plánů povodí, musí přitom zajistit, aby rozsah každé takové zóny byl omezen na okolí přilehlé k místu vypouštění a přiměřený s ohledem na koncentrace znečišťujících látek v místě vypouštění.

MÍSÍCÍ ZÓNY

- kritéria pro hodnocení dobrého chemického stavu podzemních vod a
- kritéria pro zjišťování a změnu významných a trvalých vzestupných trendů pro definování počátku změny trendu.

Členským státům směrnice ukládá, aby do 22. 12.

2008 stanovily prahové hodnoty pro dobrý chemický stav vod dle požadavků rámcové směrnice o vodě uvedených v příloze II. Látky, pro které by měly být stanoveny prahové hodnoty jsou: arsen, kadmium, olovo, rtuť, amonium, chlorid, sírany a syntetické látky (trichlorethylen, tetrachlorethylen).

Informace o znečišťujících látkách a jejich prahových hodnotách členské státy uvedou ve svých plánech povodí a pokud je to možné, sdělí zejména:

- informace o počtu útvarů nebo skupin útvarů pod-

zemních vod označených za rizikové a o znečišťujících látkách, které k tomu přispívají, včetně zjištěných koncentrací,

- informace o každém z útvarů podzemních vod označeném za rizikový (velikost, vztahy mezi ostatními útvary),
- prahové hodnoty a vztahy mezi nimi.

1.1.4 SMĚRNICE O POVODŇOVÝCH RIZICÍCH (2007/60/ES)

Směrnice o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik (2007/60/ES) má za hlavní cíl snížit nepříznivé účinky na lidské zdraví, životní prostředí, kulturní dědictví a hospodářskou činnost, které souvisejí s povodněmi v EU. Přijímání a provádění konkrétních

opatření je opět na členských státech stejně tak jako u naprosté většiny vodní legislativy v EU.

Dle směrnice mají členské státy povinnost do 22. 12. 2011 vypracovat předběžné vyhodnocení povodňových rizik, které musí obsahovat nejméně:

- mapy oblasti povodí,
- popis povodní, ke kterým v minulosti došlo a které měly výrazně nepříznivé účinky na životní prostředí, lidské zdraví, kulturní dědictví a hospodářskou činnost a je u nich stále velká pravděpodobnost výskytu,
- popis významných povodní, ke kterým v minulosti došlo a lze z nich v budoucnosti předpokládat nepříznivé účinky,
- vyhodnocení možných nepříznivých účinků budoucích povodní.

Dále členské státy dostaly za úkol vytvořit mapy povodňového nebezpečí a mapy povodňových rizik.

1.1.4.1 Mapy povodňového nebezpečí

Mapy povodňového nebezpečí zahrnují zeměpisné oblasti, které by mohly být zaplaveny dle těchto scénářů:

- povodně s nízkou pravděpodobností výskytu nebo extrémní povodňové scénáře,
- povodně se středně vysokou pravděpodobností výskytu (pravděpodobná doba opakování >_ 100 let),
- a případně povodně s vysokou pravděpodobností výskytu.

Scénáře musí obsahovat: rozsah povodně, hloubka vody nebo případně výška vodní hladiny, případně rychlost proudu nebo odpovídající průtok vody.

1.1.4.2 Mapy povodňových rizik

Mapy povodňových rizik obsahují vyznačení potenciálních nepříznivých následků spojených s povodněmi podle scénářů povodňového nebezpečí, má v nich být uveden orientační počet potenciálně zasažených obyvatel, druh hospodářské činnosti v postižené oblasti, zařízení, která mohou způsobit v případě zaplavení havarijní znečištění a potenciálně zasažené chráněné oblasti (příloha IV směrnice 2000/60/ES).

1.1.4.3 Plány pro zvládání povodňových rizik

Plány pro zvládání povodňových rizik musejí dle směrnice členské státy vypracovat do 22. 12. 2015, přičemž by se měly zabývat všemi aspekty zvládání povodňových rizik, s důrazem na prevenci, ochranu, připravenost, včetně povodňových předpovědí a sys-

témů včasného varování, a zohlednit charakteristiky konkrétního povodí nebo dílčího povodí. Mohou také obsahovat podporu udržitelného využívání území, zlepšení schopnosti půdy zadržovat vodu a kontrolované zaplavení určitých oblastí v případě výskytu povodně.

1.1.5 SMĚRNICE O DUSIČNANECH (91/676/EHS)

Znečištění vod ze zemědělské činnosti představuje závažný problém, který je obtížně řešitelný, i když legislativa EU existuje již od roku 1991. Cíl směrnice o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů (91/676/EHS) je obsažen v jejím samotném názvu. Zaměřuje se na přírodní i umělá hnojiva (dusičnany obsahují oba typy hnojiv). Směrnice členskými státy uložila povinnost přijmout zásady dobré zemědělské praxe a vytvořit Akční plány pro ohrožené oblasti se závazným opatřením snížit používání hnojiv s ohledem na období či povahu oblasti. Doplnkově mají členské státy možnost pořádat školení a vytvářet programy jak zásady dobré zemědělské praxe dodržovat.

Směrnice stanovuje konkrétní maximální roční dávku dusíku na hektar na 170 kg. Členské státy mají povinnost monitorovat používání dusíku, jeho obsah v půdě a vodě a podávat o tom pravidelné zprávy Komisi. Každé dva roky musí členské státy podávat také zprávy o eutrofizaci vod⁴.

1.1.6 SMĚRNICE O MĚSTSKÝCH ODPADNÍCH VODÁCH (91/271/EHS)

Směrnice o čištění městských odpadních vod (91/271/EHS) se soustředí na odvádění, čištění a vypouštění městských odpadních vod a vod z určitých průmyslových odvětví a jejím cílem je ochrana životního prostředí před znečištěním z těchto zdrojů.

Členskými státy směrnice uložila povinnost vybavení všech aglomerací stokovými systémy městských odpadních vod do stanovené lhůty v závislosti na hustotě osídlení (velikosti aglomerace) a následně zajistit i tzv. sekundární čištění těchto vod. Směrnice začala platit v roce 1993 a nejpozdější termín dokončení soustav odpadních vod byl stanoven na konec roku 2005.

⁴ Eutrofizace vod představuje proces, kdy je voda obohacována o živiny (především dusík a fosfor). Přírodní eutrofizace spočívá ve výplachu živin z půdy a v rozkladu mrtvých organismů a vodní ekosystém je schopen se s ní vypořádat. Problematické je působení člověka (používání hnojiv), které často činí vodu nezpůsobilou pro přežívání ryb. Vysoký stupeň eutrofizace vod způsobuje přemnožení planktonu, následně sinic a ve výsledku dochází ke snížení obsahu kyslíku ve vodě, což vede k vymírání ryb.

BOX 5

1. Zásady správné zemědělské praxe směřující ke snížení znečišťování dusičnany s přihlédnutím k podmínkám v různých oblastech Společenství by měly obsahovat pravidla s následujícími podstatnými údaji:
 - a) období nevhodné pro používání hnojiv;
 - b) používání hnojiv na velmi strmých pozemcích;
 - c) používání hnojiv na podmáčených, zaplavených, zmrzlých nebo sněhem pokrytých pozemcích;
 - d) podmínky pro používání hnojiv v blízkosti vodních toků;
 - e) kapacita a stavba zásobníků pro skladování statkových hnojiv, a zvláště opatření k zamezení znečišťování vod tekutinami s obsahem odpadu z živočišné výroby a ze skladovaného rostlinného materiálu, jako je siláž, odtokem, průsaky do půdy nebo vytékáním do povrchových vod;
 - f) postupy pro rozšiřování umělých a statkových hnojiv, včetně dávkování a rovnoměrnosti při jejich používání, s cílem udržet úniky živin do vod na přijatelné úrovni.
2. Členské státy mohou do zásad správné zemědělské praxe zahrnout také tyto body:
 - a) postupy při obhospodařování půdy, včetně cyklického pěstování plodin a zajištění poměru mezi pozemky určenými pro trvalé a pro jednoleté plodiny;
 - b) udržování minimálního rostlinného pokryvu schopného v určitých (srážkově významných) obdobích odnímat z půdy dusík, který by jinak mohl způsobovat znečištění vod dusičnany;
 - c) vypracování plánů hnojení pro jednotlivé zemědělské provozny a vedení záznamů o použití hnojiv;
 - d) předcházení znečišťování vod povrchovým odtokem nebo vsakováním vod mimo dosah kořenů rostlin v zavlažovacích systémech.

ZÁSADY SPRÁVNÉ ZEMĚDĚLSKÉ PRAXE (PŘÍLOHA II SMĚRNICE 91/676/EHS)**BOX 6**

Vybudování soustav odpadních městských vod a lůhů, do kterých mají být dokončeny se odvíjí od dvou definic: aglomerace a populačního ekvivalentu (PE).

Aglomerace je definována jako „oblast, v níž jsou obyvatelé a popřípadě i hospodářské činnosti natolik soustředěny, že městské odpadní vody jsou shromažďovány a odváděny do městské čistírny odpadních vod nebo do společného místa vypouštění“ (čl. 2 odst. 4 směrnice 91/271/EHS).

Charakteristika PE je poté charakterizována jako “zatížení vyjádřené jako produkce organického biologicky odbouratelného znečištění, která odpovídá pětidenní biochemické spotřebě kyslíku (BSK₅) 60 g O₂/den” (čl. 2 odst. 6 směrnice 91/271/EHS).

Aglomerace s PE vyšším než 15 000 měly být soustavou vybaveny do konce roku 2000.

Aglomerace s PE v rozmezí 10 000 - 15 000 měly být soustavou vybaveny do konce roku 2005.

Aglomerace, kde dochází vypouštění do sladkých vod a do ústí řek, s PE v rozmezí 2000 - 10 000 měly být soustavou vybaveny do konce roku 2005. (čl. 4. směrnice 91/271/EHS)

AGLOMERACE A POPULAČNÍ EKVALENT

Směrnice členskými státy uložila povinnost zvláštního zacházení s tzv. citlivými oblastmi, které si měla každá země vymezit do roku 1997. Samozřejmostí je též povinnost pravidelné kontroly s odběry vzorků, kdy platí, že čím větší PE aglomerace, tím častěji se vzorky musejí odebírat. Směrnice také okrajově zmiňuje opětovné využívání vyčištěných vod v co největším měřítku.

1.1.7 FITNESS CHECK

Výše uvedené směrnice (rámcová směrnice o vodách, směrnice o NEK, směrnice o ochraně podzemních vod a směrnice o povodňových rizicích) prošly v roce 2012 procesem fitness check, kdy dochází k přezkumu legislativy s ohledem na uplynulou dobu od jejího vstupu v platnost. Další fitness check této legislativy začal veřejnou konzultací na podzim roku 2017.

BOX 7

- Zpracování mléka
- Výroba ovocných a zeleninových výrobků
- Výroba a stáčení nealkoholických nápojů
- Zpracování brambor
- Masný průmysl
- Pivovary
- Výroba alkoholu a alkoholických nápojů
- Výroba krmiv z rostlinných produktů
- Výroba želatiny a klišu z vydělaných a nevydělaných kůží a z kostí
- Sladovny
- Průmysl zpracování ryb

PRŮMYSLOVÁ ODVĚTVÍ SPADAJÍCÍ DO PŮSOBNOSTI SMĚRNICE (PŘÍLOHA III)**BOX 8**

Jako pitná voda je v rámci směrnice považována veškerá voda určená k lidské spotřebě, legislativa se tedy týká vody z kohoutku, rozvodné sítě a provozoven, cisteren, vody používané k přípravě potravin v potravinářském podniku a míst, kde vodu odebírá celá společnost (např. školy a nemocnice).

PITNÁ VODA

Fitness check v roce 2012 se soustředil na tři oblasti:

1. bariéry bránící dosažení již dohodnutých cílů,
2. záležitosti vztahující se k implementaci a opatření, které mohou zlepšit provádění legislativy v členských státech,
3. koherence platné legislativy a nalezení a odstranění případných překryvů, nekonzistencí a zastaralých opatření.

Dále se přezkum zaměřil také na management vody s důrazem na nedostatek vody a sucha a přizpůsobování se změně klimatu. Pro tyto oblasti totiž v EU dosud neexistuje legislativa, kromě ochrany před povodňovými riziky.

Fitness check identifikoval či spíše potvrdil problém, kterými vody v EU trpí, jsou jimi zejména: kvalita vody a její nedostatek, frekvence, intenzita záplav a období sucha a znečištění a vysoká spotřeba vody. Pozitivně je však hodnocen přínos rámcové směrnice o vodách, které se podařilo efektivně nahradit a zpřehlednit předchozí legislativu. Přesto mezery platné legislativy existují a nacházejí se především v implementaci předpisů, kde hlavní roli hrají členské státy. Komise je tedy opět na základě výsledků urgovala, aby přijímaly více efektivní, cílené a transparentní opatření pro ochranu stavu vod. Celkově je rámec pro ochranu a management vod EU hodnocen pozitivně s tím, že klíčové problém sousta-

va směrnic adresuje a nepotřebuje k tomu výrazné změny. Naopak fitness check zdůraznil potřebu nové legislativy, která by se zabývala problematikou nedostatku vody a sucha a klimatickou změnou (European Commission, 2012).

1.2 VODA JAKO PRODUKT

Voda jako produkt je v rámci této práce chápána ve smyslu zpracované vody, určené pro spotřebu člověka, typickým a hlavním příkladem je pitná voda. Do této kategorie ale patří částečně i voda určená ke koupání.

1.2.1 SMĚRNICE O PITNÉ VODĚ (98/83/ES)

Směrnice o jakosti vody určené k lidské spotřebě (zkráceně směrnice o pitné vodě) stanovuje normy kvality pro pitnou vodu a jejím cílem je chránit lidské zdraví před nepříznivými účinky jakéhokoli znečištění vody určené k lidské spotřebě a zajistit, že voda bude zdravotně nezávadná a čistá.

Členské státy mají na základě této směrnice povinnost přijmout veškerá potřebná opatření k tomu, aby zajistily čistotu a zdravotní nezávadnost pitné vody. Směrnice pro posouzení zdravotní nezávadnosti

a čistoty určila dva obecné požadavky:

- voda nesmí obsahovat žádné mikroorganismy a parazity, ani žádné látky, které by svým množstvím nebo koncentrací představovaly případné ohrožení lidského zdraví,
- voda splňuje minimální požadavky stanovené v částech A a B přílohy I směrnice.

Členské státy mohou provést také dodatečná opatření, musí však být v souladu se směrnicí a nesmí vést ke zhoršení kvality vody. Jednoduše řečeno normy kvality pitné vody mohou být pouze zvyšovány.

Důležitou součástí legislativy opět představuje monitoring a kontrola kvality pitné vody, kterou mají na starost členské státy. Legislativa dále obsahuje přísná nápravná opatření, kdy voda, u které existuje podezření ze závadnosti, se nesmí vůbec dostat ke spotřebiteli. Informace týkající se kvality vody má mít společnost kdykoliv k dispozici.

V současnosti se připravuje revize této dnes již zastaralé legislativy. Cílem revize je zvýšit kvalitu vody, její dostupnost a lépe informovat obyvatele EU (více v následující kapitole Připravovaná legislativa).

1.3 PŘIPRAVOVANÁ LEGISLATIVA⁵

Vodní politika EU je v neustálém vývoji, legislativa bývá průběžně revidována a většina směrnic prochází pravidelnými fitness checky. Díky tomu také nalézá oblasti, ve kterých zatím unijní legislativa neexistuje a kde by dle názoru Komise celoevropské řešení prospělo. V následujícím textu jsou tedy uvedeny jak revize stávajících směrnic, tak i příprava úplně nových předpisů. Na závěr této kapitoly jsou uvedeny i nelegislativní iniciativy EU, které nicméně do značné míry předvídají budoucí legislativní vývoj (např. směrnice o pitné vodě) a tematicky tedy spadají do této oblasti.

1.3.1 REVIZE SMĚRNICE O PITNÉ VODĚ (98/83/ES)

Návrh aktualizované legislativy⁶ byl předložen 1. 2. 2018 v kompletně přepracovaném znění, aby nedocházelo k nesrovnalostem v interpretaci s mnoha minulými úpravami legislativy. Tato revize zároveň znamená mnohem zásadnější zásah do směrnice, tudíž předložení návrhu v této podobě je logické.

⁵ Všechny připravované změny se týkají vody určené ke zpracování, tedy vody jako produktu, je tedy zařazena jako příslušná podkapitola.

⁶ Identifikace dokumentu: COM (2017) 753 final

Důvody pro revizi směrnice představují především dvě skutečnosti:

1. zastaralost legislativy vzhledem k aktuálním problémům a bezpečnostním standardům (WHO vydalo pro kvalitu pitné vody nová doporučení) a
2. nutnost reakce na evropskou občanskou iniciativu Right2Water (Voda je lidské právo)

Sama Komise navíc již v roce 2016 provedla přezkum směrnice, kde identifikovala čtyři oblasti pro zlepšení, jsou jimi:

- seznam ukazatelů kvality vody,
- využití přístupu založeného na posouzení rizik,
- větší transparentnost v souvislosti s problémy ohledně vody a poskytnutí spotřebitelům aktuální informace a
- materiály, které jsou v kontaktu s pitnou vodou.

Přepracovaná směrnice má ve výsledku také přispět k cílům oběhového hospodářství, snížit množství používaných plastů⁷ a zlepšit postavení spotřebitele vzhledem k dostupnosti informací o kvalitě vody a o její ceně.

Hlavní změny a požadavky v návrhu směrnice o pitné vodě:

1. Přístup k bezpečnosti vody založený na posouzení rizik:

Členské státy aktualizují své plány na posuzování rizik, které se zaměří na posouzení bezpečnosti vodních útvarů používaných k odběru vody určené k lidské spotřebě, posouzení rizik dodávky provedené dodavateli za účelem monitorování jakosti dodávané vody a posouzení rizik v domovních rozvodech.

2. Posouzení nebezpečnosti vodních útvarů používaných k odběru vody určené k lidské spotřebě:

členské státy budou muset zajistit, aby bylo provedeno posouzení nebezpečnosti vztahující se na vodní útvary používané k odběru vody určené k lidské spotřebě, které poskytují průměrně více než 10 m³. Konkrétně budou členské státy sledovat tyto prvky:

- a) Určení a georeferenční údaje ke všem místům odběru u vodních útvarů
- b) Mapování ochranných pásem určených rámcovou směrnicí o vodách
- c) Určení nebezpečí i možných zdrojů znečištění ovlivňujících vodní útvary
- d) Pravidelná monitorování vodních útvarů, na které se vztahuje posouzení nebezpečnosti relevant-

⁷ Komise věří, že posílí důvěru spotřebitelů v kohoutkovou vodu natolik, že ji budou konzumovat mnohem více a sníží tak svou spotřebu vody balené v plastových lahvích.

BOX 9

“Cena vody se skládá z ceny za odběr vody, který je zpoplatněn, ale naprostou většinu ceny tvoří náklady na její úpravy, čištění, rozvod vody a údržbu rozvodných sítí. Tyto náklady zůstávají stejné bez ohledu na to, kolik vody se spotřebuje. Při nižší spotřebě se proto náklady musí rozpočítat na menší objem vody, a tím roste cena vody.”

Jan Ďahelka z ČHMÚ, hydrolog

CENA VODY

Zdroj: Géblová, 2015

ních znečišťujících látek vybraných z těchto seznamů:

- i) Ukazatelů v příloze I (A a B) této směrnice
- ii) Látek znečišťujících podzemní vody dle přílohy I a II směrnice EP a Rady 2006/118/ES
- iii) Prioritních látek a jiných znečišťujících látek dle přílohy I směrnice EP a rady 2008/105/ES
- iv) Další relevantních látek (mikroplasty aj.)
- e) Dodavatelé budou monitoring vody provádět a podávat o tom zprávy, na jejich základě následně mohou členské státy přijímat opatření buď preventivního nebo zmírňujícího charakteru

3. Posouzení rizik v domovních rozvodech: článek 10 návrhu směrnice je z hlediska Komise naprosto klíčový, slibuje si od něj značné posílení důvěry spotřebitelů v kohoutkovou vodu. V rámci tohoto posouzení se kontroly a monitoring zaměří na:

- a) Potenciální rizika spojená s domácími rozvody, vč. souvisejících výrobků a materiálů
- b) Pravidelný monitoring ukazatelů bezpečnosti a jakosti vody
- c) Ověření, zda vlastnosti stavebních výrobků, které jsou v kontaktu s vodou určenou k lidské spotřebě, jsou bezpečné (dle přílohy I nařízení (EU) č. 305/2011)

Pokud členské státy v těchto ohledech zjistí riziko, přijmou opatření, která zajistí, aby nedošlo ke zhoršení stavu pitné vody.

4. Přístup k pitné vodě: článek 13 představuje naprosto konkrétní vyústění evropské občanské iniciativy Right2Water (Voda je lidské právo), která obecně požadovala rozšíření zajištění přístupu lidí k pitné vodě.

Článek ukládá státům povinnost přijmout veškerá nezbytná opatření za účelem zlepšení přístupu k vodě určené k lidské spotřebě pro všechny a za účelem podpory jejího užívání na svém území.

Opatření zahrnují:

- Určení osob bez přístupu k pitné vodě a důvodů, proč tento přístup nemají, posouzení možností, jak

přístup zlepšit, včetně informování o možnostech připojení k rozvodné síti či alternativních přístupech;

- instalace a údržba venkovních zařízení a zařízení v budovách pro volný přístup k vodě určené k lidské spotřebě ve veřejných prostorách;
- propagace pitné vody těmito způsoby: informační kampaně o jakosti vody, podpora poskytování pitné vody ve správních a veřejných budovách, podpora bezplatného poskytování této vody v restauracích, jídelnách a stravovacích službách.

5. Informování veřejnosti: jedná se o důležitou část směrnice, která se zaměřuje na poskytování rozšířených informací veřejnosti. Nejméně jednou za rok mají spotřebitelé obdržet informace o struktuře nákladů sazby účtované za krychlový metr vody, cenu dodávané vody za litr a za metr krychlový, objem vody spotřebované domácností, srovnání roční spotřeby vody domácností s průměrnou spotřebou domácnosti v téže kategorii a odkaz na internetové stránky obsahující informace v příloze IV návrhu směrnice.

6. Sankce: za nedodržení požadavků směrnice budou členskými státy hrozit finanční postihy, návrh směrnice ale zatím nespécifikoval jejich konkrétní výši, pouze uvádí, že sankce by měly být “účinné, přiměřené a odrazující”.

V současnosti se návrh směrnice nachází v procesu spolurozhodování, kde se nyní dokument projednává v Radě, kdy členské státy postupně zveřejňují své pozice. K návrhu se nesouhlasně (zasláním odůvodněného stanoviska⁸⁾ postavilo Rakousko, ČR, Irsko a Velká Británie, což by ale průběh projednávání legislativy nemělo zá-

⁸ Pokud odůvodněné stanovisko zašle třetina států EU, je spuštěn mechanismus žluté karty, kdy Komise musí svůj návrh přezkoumat a rozhodnout, zda jej zachová, pozmění nebo stáhne. Dalším stupněm je tzv. mechanismus oranžové karty, kdy většina parlamentů trvá na svém nesouhlasném odůvodněném stanovisku, Komise je povinna v takovém případě návrh legislativy buď úplně stáhnout nebo přepracovat (Bydžovská, 2009).

sadně zpomalit (IPEX, 2018). Evropský parlament zatím návrh směrnice neprojednal. Komise již nyní počítá s přijetím několika aktů v přenesené působnosti, které budou ustanovení směrnice specifikovat.

1.4 NÁVRH NAŘÍZENÍ O POŽADAVCÍCH NA OPĚTOVNÉ VYUŽITÍ VODY (2018/0169/COD)

Netradiční nástroj v podobě nařízení zvolila Komise pro návrh na opětovné využívání vyčištěných odpadních vod v zemědělství, který předložila 28. 5. 2018 v rámci svého pracovního programu. Cílem návrhu je zvýšit využívání vody z čistíren odpadních vod a zajistit tak alternativní zdroj pro zavlažování zemědělských plodin nejen v období sucha. Dle Komise se v současnosti v EU zdaleka nenaplnuje potenciál ve využití těchto vod.

Důvodem pro předložení návrhu je skutečnost, že až 1/3 Evropy dlouhodobě trpí celoročním nedostatkem vody a obdobími sucha⁹ a platná legislativa zatím tuto problematiku nešetřuje. Jednou z prvních indicií, že vznikne legislativa, která se bude zabývat spotřebou vody, bylo Sdělení Komise EP a Radě o řešení problému nedostatku vody a sucha v EU z roku 2007, k předložení prvního konkrétního návrhu ale došlo až nyní¹⁰. Návrh navazuje, ale nenahrazuje směrnicí o čištění městských odpadních vod (91/271/EHS). V odůvodnění návrhu Komise konstatuje, že současný stav využívání vyčištěných odpadních vod Komise považuje za nevyhovující, přičemž uvádí, že prostřednictvím opětovného využívání vody by mohlo být dosaženo úspor až 6,6 mld. m³ ročně (v současnosti úspory činí asi 1,7 mld. m³).

1.4.1 KLÍČOVÉ BODY NÁVRHU

Při využívání vyčištěných odpadních vod je třeba dbát zvýšené opatrnosti a bezvýhradně zajistit jejich nezávadnost pro člověka i životní prostředí. Zásadním bodem návrhu je tedy stanovení minimálních požadavků pro kvalitu vody, její sledování a řízení případných rizik. Minimální požadavky stanovuje příloha I návrhu nařízení, sledována by měla být přítomnost bakterie *E. coli*, legionelly nebo obsah celkových suspendova-

9 Rozdíl mezi nedostatkem vody a suchem je následovný: nedostatek představuje stav, kdy poptávka po vodě převyšuje kapacitu vodních zdrojů využívaných za trvale udržitelných podmínek. Sucho ale představuje dočasné snížení dostupného množství vody, které je způsobené například nedostatkem srážek (Kubala, 2018).

10 Ve smyslu samostatného návrhu nové legislativy, v souvislosti s tímto dokumentem již byly některé podněty brány v potaz při úpravách platné legislativy, zejm. u rámcové směrnice o vodách.

ných pevných látek. Návrh legislativy se specifikuje také plodiny, které mohou být zavlažovány vyčištěnou odpadní vodou a konkretizuje i formu zavlažování (rozprašování aj.).

Komise chce vybudovat spolehlivý systém pro řízení rizik, který zajistí bezpečnost používané vody. Nová pravidla podle ní nesmějí přispět k posilování nedůvěry spotřebitelů v bezpečnost potravin na jednotném trhu EU. Příloha II návrhu nařízení v tomto ohledu specifikuje provádění analýz dopadů na zdraví člověka a životní prostředí a stanovuje preventivní opatření např. pro chov hospodářských zvířat.

Posledním klíčovým bodem návrhu je transparentnost systému využívání vyčištěných odpadních vod, kdy veřejnost má mít online k dispozici informace o využívání těchto vod ve svém členském státě.

Zavedení fungování kontrolního a monitorovacího systému, včetně poskytování informací veřejnosti si vyžádá finanční náklady. Měly by být však více než kompenzovány mírou ušetřené energie a vody. Dojít by mělo i k vytvoření nových pracovních míst ve vodohospodářství a výzkumu.

1.4.2 NELEGISLATIVNÍ INICIATIVY

Výše byly zmíněny již dva v podstatě nelegislativní dokumenty (Right2Water a Sdělení o řešení problému nedostatku vody a sucha v EU), na které Komise posléze reagovala vytvořením nových pravidel, k těm již tedy pouze krátce. Důležité je nyní totiž spíše sledovat ty aktivity, které zatím nemají konkrétní dopady na legislativu.

1.4.2.1 Evropské inovační partnerství Voda

Evropské inovační partnerství (EIP) představuje platformu pro odborníky, stakeholdery i veřejnost, jejímž cílem je urychlování inovací, které přispívají k řešení společenských výzev za účelem posílení konkurenceschopnosti EU, vytváření nových pracovních míst a přispívání k hospodářskému růstu. Rámcově spadají do cíle EU vytvořit do roku 2020 tzv. Unii inovací (European Commission, 2016).

EIP Voda je již pátým¹¹ inovačním partnerstvím v EU, za oficiální vznik tohoto EIP může být považováno

11 V minulosti vznikly tato EIP: Aktivní a zdravé stárnutí, Zemědělská produktivita a udržitelnost, Chytrá města a společnosti a Suroviny.

BOX 10

Ve Sdělení Komise konstatovala, že za 30 let (1976 - 2006) se v EU výrazně rozšířila období sucha a jejich intenzita natolik, že počet oblastí a populací zasažených suchem vzrostl téměř o 20 %. Sucho v roce 2003 zasáhlo více než 100 milionů obyvatel a třetinu území EU, přičemž evropskému hospodářství způsobilo škody za téměř 9 mld. €. Celkové náklady za těchto 30 let se vyšplhaly na 100 mld. €. Doposud (do roku 2006) měl nedostatek vody dopad na minimálně 11 % populace v Evropě a 17 % jejího území.¹² Komise označila vytvoření účinné strategie k řízení rizik sucha za nutnou prioritu EU.

Ve Sdělení Komise uvádí problematické oblasti, které by EU měla urychleně řešit:

1. provádění rámcové směrnice o vodě s cílem zaměřit se na problém špatného hospodaření s vodními zdroji, který často pramení z neúčinných poplatků za vodu, jenž většinou neberou v úvahu zranitelnost místních vodních zdrojů,
2. důsledné dodržování zásady "znečišťovatel platí" univerzálně v celé EU, aby bylo podpořeno racionální využívání vody,
3. změnit plánování využití půdy tak, aby bylo efektivní, nepřiměřený příděl vody do jednotlivých hospodářských odvětví má za následek nerovnováhou mezi poptávkou po vodě a existujícími vodními zdroji,
4. zaměřit se na naplňování potenciálu úspor vody, kdy se vlivem špatného hospodaření plýtvá s nejméně 20 % vody
5. a zajistit vysoce odborné znalosti a kvalitní informace o rozsahu problémů s vodou, sbírané údaje v EU musí být srovnatelné.

SDĚLENÍ KOMISE EP A RADĚ O ŘEŠENÍ PROBLÉMU NEDOSTATKU VODY A SUCHA V EU KOM(2007) 414**BOX 11**

Right2Water představuje vůbec první úspěšnou evropskou občanskou iniciativu, Komise na ni reagovala v roce 2014, kdy v podstatě konstatovala, že požadavky iniciativy není schopná naplnit v celé její šíři, ale zahrne je do vytváření nové legislativy

Požadavky iniciativy byly následovné:

1. instituce a členské státy EU mají mít povinnost zajistit všem obyvatelům právo na vodu a hygienu
2. zásobování vodou a správa vodních zdrojů nemá spadat do „pravidel vnitřního trhu“ a aby bylo vodohospodářství osvobozeno od liberalizace
3. EU má zvyšovat své snahy o zajištění univerzálního přístupu k vodě a hygieně

EVROPSKÁ OBČANSKÁ INICIATIVA RIGHT2WATER (2012)

zveřejnění Sdělení Komise EP a Radě o Evropském inovačním partnerství Voda 10. 5. 2012. Cíle uvedené v dokumentu jsou následující:

1. Zajistit dodávky bezpečné a cenově dostupné vody pro všechny a zároveň zajistit dostatek vody pro životní prostředí,
2. snížit závislost vztahu mezi odčerpáváním vodních zdrojů a úrovní hospodářské činnosti v klíčových sektorech EU (tzv. decoupling) a
3. držovat a posilovat dobrý stav vod ve všech povodích EU ve smyslu kvality, kvantity a používání v kontextu zvyšujících se nároků na vodní zdroje (Úřední věstník EU, 2007).

K naplňování těchto cílů EIP přispěje vytvořením Strategického implementačního plánu, vytvoří platformu pro setkávání a sdílení inovačních nápadů mezi veřejným sektorem a soukromými stakeholdery a vytvoří webové Tržiště pro inovace v oblasti vody, které bude fungovat na základě poptávky a nabídky spolupráce mezi aktéry v EU. Do roku 2020 poté EIP předpokládá představení otestovaných řešení pro 10 hlavních problémů spojených s vodou (EIP Water, 2018).

VODA A ČR: DĚDICTVÍ KOMUNISMU

ČR je tradičně označována pojmem “střecha Evropy” kvůli tomu, že srážky, které u nás spadnou, odtékají do Severního, Baltského a Černého moře. Zároveň na území ČR nepřítéká žádný významnější vodní tok a tak voda odtéká řekami, které u nás např. pramení. Být střechou Evropy sebou nenese žádný implicitně negativní význam. Problematika vody úzce souvisí s péčí o půdu, jejíž primárními funkcemi je zadržovat vodu a pohlcovat teplo, tudíž ochlazovat okolí. V současnosti se ale půda v ČR chová spíše jako plechová střecha, po které voda steče, protože ji neumí absorbovat a teplo odráží zpět, místo aby jej pohltila a ochlazovala krajinu.

Tyto problémy jsou do značné míry způsobené minulým komunistickým režimem, hospodaření na velkých lánech půdy, narovnávání řek, výstavba betonových měst a těžký průmysl produkující obrovská množství odpadních (a nečištěných) vod, to vše pro něj bylo charakteristické. Téměř 30 let po Sametové revoluci se toho ale změnilo jen velmi málo, a to především v zemědělství, kde panuje snad ještě horší situace než dříve. Na stranu druhou ale bylo vystavěno mnoho ČOV, kanalizací a vodovodů a dnes již opravdu většina měst a obcí disponuje kvalitním zásobováním pitnou vodou a čištěním odpadních vod.

Česká zkušenost s vodou je v následujícím textu rozdělena do dvou celků, kdy první představuje legislativa, která převážně posloužila jako implementace unijních předpisů, ale nalezneme zde i pouze národní legislativu. Druhý logický celek potom představují problematické oblasti v ČR, které jsou rozděleny na 1) obce a města, 2) zemědělství a 3) průmysl.

2.1 ČESKÁ LEGISLATIVA¹

Hlavní legislativu v ČR představuje vodní zákon, jedná se o velmi rozsáhlý předpis, který je tematicky více obsáhlý než rámcová směrnice o vodě, kterou mj. implementuje. Vodní zákon kompletně ošetřuje část “voda jako neobnovitelný zdroj”, tudíž složí jako transpozice všem směrnici uvedených výše v příslušné části evropské legislativy.

2.1.1 ZÁKON O VODÁCH Č. 254/2001 SB.

Zákon o vodách nebo spíše vodní zákon, jak se v ČR častěji označuje, představuje hlavní legislativní předpis v ČR, který zároveň implementuje veškerou výše uvedenou evropskou legislativu, avšak konkrétní provádění vodního zákona v praxi upřesňují až nařízení vlády a vyhlášky (Zákon musel být v roce 2010 novelizován² kvůli nedostatečné implementaci rámcové směrnice o vodě.). Nad rámec výše uvedené evropské legislativy ale vodní zákon upravuje právní vztahy právnických a fyzických osob k využívání podzemních i povrchových vodám a stavbám, které se jich týkají.

¹ Česká legislativa není dělena do podkapitol “voda jako neobnovitelný zdroj a surovina” a “voda jako produkt”, protože tyto dvě oblasti implementují v ČR v podstatě pouze dva zákony a dělení by bylo nadbytečné.

² Zákon č. 150/2010 Sb., který obsahoval i transpozici směrnice o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu (2006/118/ES) a směrnice o normách environmentální kvality v oblasti vodní politiky (2008/105/ES).

BOX 12

MZe spravuje informační systém veřejné správy pro evidenci:

- vodních toků a objektů na nich, jejich dílčí povodí a vodních nádrží,
- odběrů povrchových a podzemních vod, vypouštění odpadních a důlních vod a akumulace povrchových vod ve vodních nádržích,
- mezinárodních oblastí povodí na území ČR a dílčích povodí,
- zdrojů povrchových a podzemních vod, které jsou využívány nebo u kterých se předpokládá jejich využití jako zdroje pitné vody
- a vodních děl k vodohospodářským melioracím pozemků.

MŽP spravuje informační systém veřejné správy pro evidenci:

- hydrogeologických rajonů a vodních útvarů včetně silně ovlivněných vodních útvarů a umělých útvarů,
- množství a jakosti povrchových a podzemních vod, stavu vodních útvarů a ekologického potenciálu silně ovlivněných a umělých vodních útvarů,
- chráněných oblastí přirozené akumulace vod,
- ochranných pásem vodních zdrojů,
- citlivých oblastí,
- zranitelných oblastí,
- oblastí povrchových vod využívaných ke koupání,
- záplavových území
- a povrchových vod, které jsou nebo se mají stát trvale vhodnými pro život a reprodukci původních druhů ryb a dalších vodních živočichů.

KOMPETENCE MZE VS. MŽP

Povrchové a podzemní vody nejsou předmětem vlastnictví a nejsou součástí ani příslušenstvím pozemku, na němž nebo pod nímž se vyskytují. (§ 3, odst. 1)

Aktéry vodního zákona jsou MZe jako hlavní orgán a ve specifických případech MŽP, případně i ČIŽP. V souvislosti se směřováním unijní vodní legislativy, která klade důraz na ochranu a zlepšování stavu vod, český vodní zákon spíše naznačuje, že tato témata pro ČR nejsou zcela prioritní.

Vodní zákon kompletně implementuje rámcovou směrnici o vodách, zásadní část z tohoto pohledu představuje Hlava III Stav povrchových a podzemních vod, která se věnuje zejm. monitoringu stavu vod a sběru dat, což představuje klíčovou část rámcové směrnice o vodě, na které závisí i její úspěšnost. Vodní zákon stanovuje složky zjišťování a hodnocení stavu vod jako:

- a) zjišťování množství a jakosti vod a vodních útvarů³ včetně jejich ovlivňování lidskou činností,
- b) vedení vodní bilance⁴,

³ Vodní útvar je vymezené soustředění v určitém prostředí (např. jezero, vodní nádrž, koryto vodního toku).

⁴ Vodní bilanci definuje § 22 vodního zákona.

c) zřízení, vedení a aktualizace evidence,

- vodních toků a objektů na nich, povodí a dílčích povodí,
- vodních útvarů⁵,
- množství a jakosti vod, stavu vodních útvarů a ekologického potenciálu silně ovlivněných a umělých vodních útvarů,
- odběrů vod, vypouštění odpadních a důlních vod a akumulace vod ve vodních nádržích,
- mezinárodních oblastí povodí na území ČR,
- chráněných oblastí přirozené akumulace vod,
- ochranných pásem vodních zdrojů,
- zdrojů povrchových a podzemních vod, které jsou využívány jako zdroje pitné vody nebo se to u nich předpokládá,
- citlivých oblastí⁶,
- zranitelných oblastí,
- oblastí povrchových vod určených ke koupání,
- povrchových vod, kterou jsou nebo se mají stát trvale vhodnými pro život a reprodukci původních druhů ryb a dalších vodních živočichů,
- vodních děl k vodohospodářským melioracím pozemků,
- a záplavových území.

⁵ Vodní zákon rozlišuje tři typy vodních útvarů dle síly působení člověka - vodní útvar, silně ovlivněný vodní útvar a umělý vodní útvar.

⁶ Citlivé oblasti definuje Nařízení vlády 61/2003 Sb. o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech.

BOX 13

Zjišťování a hodnocení stavu vod v ČR provádí Hydroekologický informační systém výzkumný ústav vodohospodářský T.G. Masaryka (HEIS VÚV TGM), který je veřejnou výzkumnou institucí podávající zprávy z oblasti vodního hospodářství a ochrany vod. HEIS VÚV je v současné době součástí Jednotného informačního systému o životním prostředí MŽP ČR. Jádrem celého systému je geodatabáze zahrnující široké spektrum údajů z oblasti vodního hospodářství a ochrany vod.

HEIS VÚV TGM**BOX 14**

Povodí představuje území, ze kterého veškerý povrchový odtok odtéká sítí vodních toků a případně i jezer do moře, v jediném vyústění, ústí nebo deltě.

Dílčí povodí je území, ze kterého veškerý povrchový odtok odtéká sítí vodních toků a případně i do jezer do určitého místa vodního toku (jezero nebo soutok řek).

POVODÍ A DÍLČÍ POVODÍ

Hned další část zákona Hlava IV Plánování v oblasti vod se věnuje další stěžejní části rámcové směrnice o vodě a sice plánům povodí (včetně jejich opatření), také ale implementuje směrnici o povodních, protože ošetřuje pořízení plánů pro zvládání povodňových rizik. Plány povodí připravují MZe a MŽP ve spolupráci se správci povodí a místně příslušnými krajskými úřady. Národní plány povodí schvaluje vláda a vydává je MZe a plány pro zvládání povodňových rizik vydává MŽP, obojí jako opatření obecné povahy.

Území ČR náleží do třech mezinárodních oblastí povodí a celkem deseti dílčích oblastí povodí:

- 1) Mezinárodní oblast povodí Labe
 - a) Národní plán povodí Labe a dílčí povodí:
 - i) Horního a středního Labe
 - ii) Horní Vltavy
 - iii) Berounky
 - iv) Dolní Vltavy
 - v) Ohře
2. Mezinárodní oblast povodí Odry
 - a) Národní plán povodí Odry a dílčí povodí:
 - i) Horní Odry
 - ii) Lužické Nisy a ostatních přítoků Odry
3. Mezinárodní oblast povodí Dunaje
 - a) Národní plán povodí Dunaje a dílčí povodí:
 - i) Moravy a přítoků Váhu
 - ii) Dyje
 - iii) ostatních přítoků Dunaje

Součástí vodního zákona jsou i sankce, které naopak neobsahuje rámcová směrnice o vodě. V českém zákoně není tato pasáž přímo označena za sankce, ale za tzv. opatření k nápravě.

Opatření k nápravě se využívají k odstranění následků nedovoleného vypouštění odpadních vod, nedovoleného nakládání se závadnými látkami nebo havárií a původce je ukládá vodoprávní úřad nebo Česká inspekce životního prostředí. Původce závadného stavu má vždy povinnost provést opatření k nápravě, popřípadě též zajistit náhradní odběr vod, pokud to vyžaduje povaha věci. V případě, že původce opatření k nápravě neprovede, ujímá se jich vodoprávní úřad nebo ČIŽP na jeho náklady. Původce je odpovědný i za škody způsobené třetím stranám, ke kterým dojde v průběhu realizace opatření k nápravě.

BOX 15

Havárie je definována vodním zákonem jako mimořádné závažné zhoršení nebo ohrožení jakosti povrchových a podzemních vod. Za havárii se vždy považuje situace, kdy dojde k ohrožení vod ropnými látkami, zvláště nebezpečnými látkami, radioaktivními zářiči a odpady. Původce havárie je povinen bezprostředně odstranit příčiny i následky a nahlásit ji příslušným orgánům (hasiči, policie nebo správci povodí).

HAVÁRIE (§ 40 - 41)**BOX 16**

Ústředním vodoprávním úřadem v ČR je MZe, u některých oblastí státní správy je ale tato funkce svěřena dalším třem ministerstvům:

- MŽP (např. ochrana množství a jakosti vod, zjišťování a hodnocení stavu vod, zneškodňování havárií, plnění úkolů ze vztahu k EU v oblasti ochrany vod apod.)
- Ministerstvo dopravy (užívání povrchových vod k plavbě)
- a Ministerstvo obrany (působnost ve věcech, v nichž je založena působnost újezdních úřadů na území vojenských újezdů)

Na nižších úrovních správy poté operují krajské úřady a obce.

VODOPRÁVNÍ ÚŘADY ČR**BOX 17**

Povodněmi se v zákoně rozumí přechodné výrazné zvýšení hladiny vodních toků nebo jiných povrchových vod, při kterém voda již zaplavuje území mimo koryto vodního toku a může způsobit škody.

Povodní je ale také stav, kdy voda může způsobit škody tím, že z určitého území nemůže dočasně přirozeným způsobem odtékat nebo je její odtok nedostatečný, případně dochází k zaplavení území při soustředěném odtoku srážkových vod.

Způsobena je přírodními jevy (tání, srážky, chod ledů) nebo jinými vlivy (porucha vodního díla).

POVODNĚ (§ 64)

Vodní zákon dále upravuje:

- správu vodních toků a správu povodí,
- povolení k plavbě a stavbě vodních děl,
- povolení k nakládání s povrchovými a podzemními vodami,
- povolení k vypouštění odpadních vod,
- povinnosti vlastníků pozemků, na nichž se nacházejí koryta vodních toků a pozemků, které s těmito pozemky sousedí
- a povinnosti vlastníků vodních děl.

2.1.1.1 Ochrana před povodněmi

Výše již bylo zmíněno, že vodní zákon se věnuje i zvládání povodňových rizik, konkrétně je to Hlava IX Ochrana před povodněmi, kterou se rozumí činnosti

a opatření vedoucí k předcházení a zvládnutí povodňového rizika v ohroženém území.

Zvládání povodňových rizik se soustředí na zmírnění možných nepříznivých účinků povodní a pokud je to vhodné, tak na opatření nestavební povahy za účelem snížení pravděpodobnosti zaplavení.

Povodňová opatření jsou rozdělena do tří kategorií:

1. Přípravná

- a) stanovení záplavových území,
- b) vymezení směrodatných limitů stupňů povodňové aktivity,
- c) povodňové plány,
- d) povodňové prohlídky,
- e) příprava předpovědní a hlásné povodňové služby,

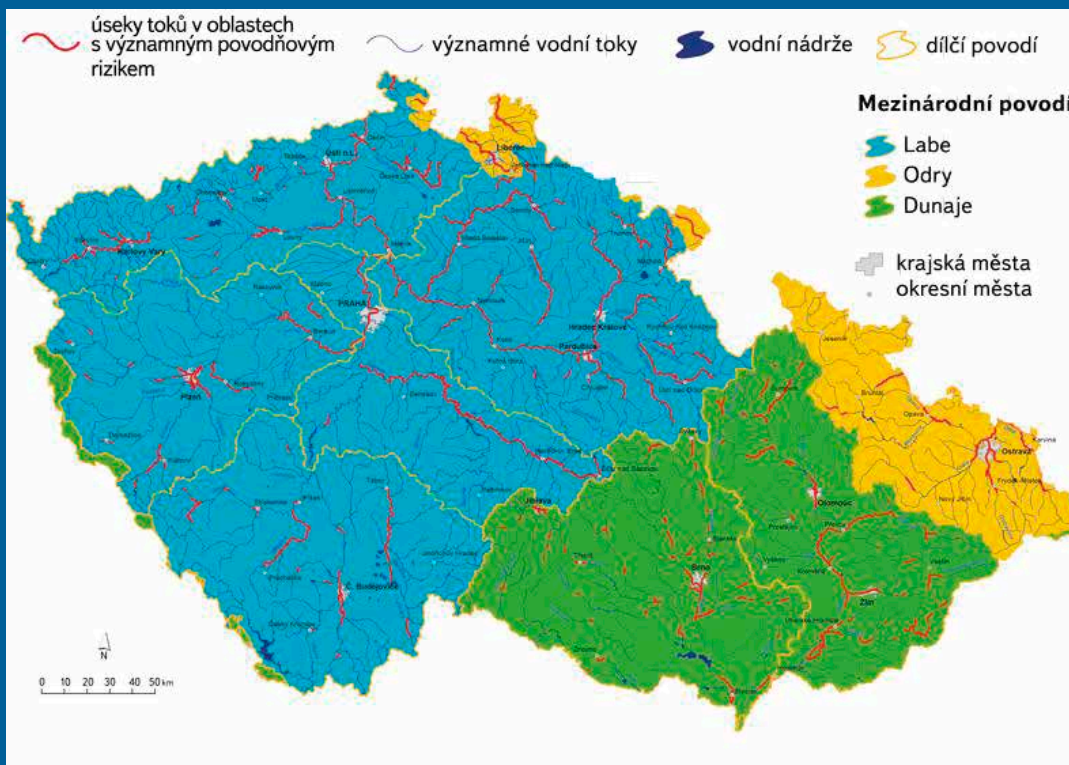
BOX 18

Povodňové plány představují dokumenty, které slouží jako příprava na nebezpečí povodně. Obsahují způsob pro zajištění informovanosti a opatření, jak zmírnit případně kontrolovat průběh povodně.

Povodňový plán ČR schvaluje MŽP, ale své plány mají i obce a kraje.

POVODŇOVÉ PLÁNY

MAPA 1

ZÁPLAVOVÁ ÚZEMÍ A POVODÍ ČR

- f) organizační a technická příprava,
- g) vytváření hmotných povodňových rezerv
- h) a příprava účastníků povodňové ochrany.
2. Při nebezpečí povodně a za povodně
 - a) činnost předpovědní a hlášené povodňové služby,
 - b) varování při nebezpečí povodně,
 - c) zřízení a činnost hlídkové služby,
 - d) vyklizení záplavových území,
 - e) řízené ovlivňování odtokových poměrů,
 - f) povodňové zabezpečovací a záchranné práce
 - g) a zabezpečení náhradních funkcí a služeb v území zasaženém povodní.
3. Po povodni
 - a) evidenční a dokumentační práce,
 - b) vyhodnocení povodňové situace včetně vzniklých povodňových škod

- c) a odstranění povodňových škod a obnova území po povodni.

2.1.2 ZÁKON O VODOVODECH A KANALIZACÍCH PRO VEŘEJNOU POTŘEBU (Č. 274/2001 SB.)

Zákon o vodovodech a kanalizacích (VaK) upravuje vztahy týkající se jejich výstavby a provozu pro veřejnou potřebu. Výstavba, modernizace a fungování VaK představuje veřejný zájem státu.

Zákon o VaK ukládá krajům povinnost zpracovávat plány rozvoje vodovodů a kanalizací, který vytváří a konzultuje společně s obcemi a vlastníky a provozovateli VaK. Plán musí obsahovat koncepci řešení zásobování pitnou vodou, včetně vymezení zdrojů

BOX 19

Vodné - úplata za pitnou vodu, včetně její dodávky. Nárok na pobírání úplaty má vlastník, případně provozovatel vodovodu.

Stočné - úplata za odvádění odpadních vod. Nárok na pobírání úplaty má vlastník, případně provozovatel kanalizace.

POJMY “VODNÉ” A “STOČNÉ”

povrchových a podzemních vod, u kterých se uvažuje, že by mohly sloužit jako zdroj pitné vody.

Vlastníci VaK mají povinnost zajistit plynulé a bezpečné provozování, přičemž za tímto účelem může uzavřít smlouvu s provozovatelem, který následně přebírá odpovědnost za případné škody. Provozovatel je dle zákona částečně omezen právy vlastníka, např. co se týče úprav VaK, zákon však ale umožňuje provozovateli pobírat úplatu za vodné a stočné, tedy generovat zisk. Zákon zároveň neukládá povinnost provozovatelům část zisků investovat do obnovy infrastruktury, kterou musí zajišťovat vlastníci, měly by pouze vlastníkům platit nájem.

Právě to představuje problematickou část zákona a to zejména vzhledem k tomu, že přibližně polovina VaK je v ČR spravována oddílným provozním modelem (viz BOX X). Jelikož provozovatel není zavázán zákonem investovat do infrastruktury, ale na základě oddílného provozního modelu generuje zisky pobíráním úplaty za vodné a stočné, vlastník infrastruktury nemá možnost získat finance jiným způsobem než pobíráním nájmu od provozovatele. Požadavky na výši nájmu nicméně zákon nijak nestanovuje, např. tak, aby odpovídal pokrytí při nejmenším nezbytných investic do infrastruktury. Vlastník infrastruktury tak často nedisponuje finančními prostředky na rekonstrukci, modernizaci a novou výstavbu vodovodů a kanalizací. Vládní studie z roku 2016 ukázala, vodárenské provozní společnosti odvádějí ze všech sektorů nejvíce zisků hned po energetických společnostech (Vláda ČR, 2016). Problém výstavby a rekonstrukce infrastruktury je dále umocněn nemožností pobírat dotace z unijních i národních zdrojů, se kterými se předem počítalo.

2.2 IDENTIFIKACE HLAVNÍCH PROBLÉMŮ S VODOU V ČR

ČR čelila a čelí závažným problémům s vodou, některé mají příčinu již v komunismu, jiné byly vytvořeny v průběhu privatizace státních vodárenských podniků. Daří se nicméně dosahovat dílčích úspěchů, např. výstavbou ČOV. Celkově se však ČR v tématu ochrany vod a jejich managementu nenachází ani v polovině cesty.

2.2.1 OBCE A MĚSTA

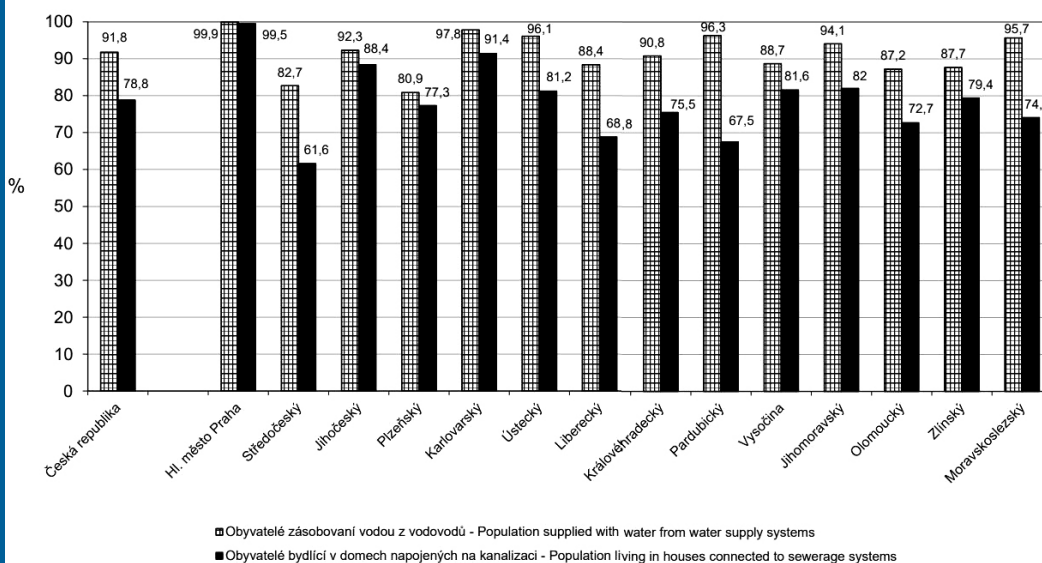
V městech a obcích v ČR se od vstupu do EU uskutečnil velký pokrok, co se týče výstavby VaK a ČOV, a to i přes to, že naplňování cílů (např. výstavba ČOV v aglomeracích nad 2000 obyvatel) neprobíhalo vždy ve stanovených termínech, výsledky a zlepšení jsou patrné. Naopak negativní jev představuje domácí situace týkající se privatizace VaK, která značně znesnadnila dosahování cílů daných směrnici o vodách a zpomalila výstavbu VaK, kvůli nesplnění kritéria způsobilého žadatele, přičemž výstavba a rekonstrukce některých VaK je dodnes stále nejistá.

2.2.1.1 Budování ČOV

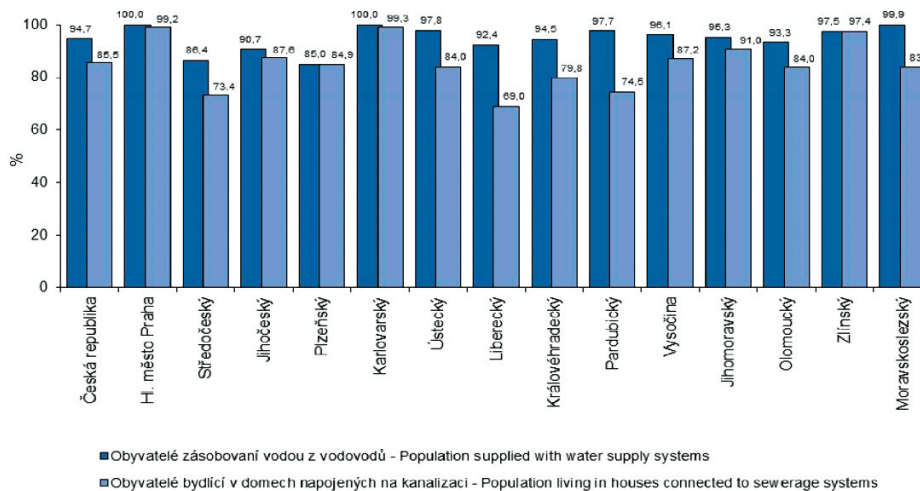
Z níže uvedených grafů a tabulky je patrné, že v ČR se nakládání s vodou a zejména pak její čištění významně zlepšilo. Nejvýrazněji narostl počet ČOV, přičemž byly budovány především ty na vyšší technologické úrovni (kombinace mechanického a biologického čištění vod). Vzhledem ke skutečnosti, že výstavba ČOV představuje jeden z hlavních dotačních titulů týkajících se vody a města a obce vybudováním ČOV naplňovaly požadavky EU, jedná se o logický výsledek a zároveň velký pozitivní efekt, s významným dopadem na životní prostředí. Zásobování pitnou vodou je v ČR obecně na vysoké úrovni a do roku 2017 došlo i k výraznému nárůstu domácností připojených na kanalizaci.

GRAF 1

Podíl obyvatel zásobovaných vodou a napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu v roce 2004
 Percentage of the population supplied with water and connected to public sewerage systems: by region, 2004

Podíl obyvatel zásobovaných vodou a napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu v roce 2017
 Percentage of the population supplied with water and connected to public sewerage systems: by region, 2017

PODÍL OBYVATEL ZÁSOBOVANÝCH VODOU A NAPOJENÝCH NA KANALIZACI PRO VEŘEJNOU POTŘEBU
 V LETECH 2004 A 2017 (ČSÚ, 2004 A 2017)

TAB. 1

Indikátor	2004	2017
zásobování pitnou vodou	91,4 %	94,7 %
délka vodovodní sítě	68 159 km	78 584
podíl obyvatel napojených na kanalizaci	77,9 %	85,5 %
podíl obyvatel napojených na ČOV	71,1 %	77,9 %
počet ČOV celkem	2006	2612
kapacita ČOV	3,87 mil. m ³ /den	3,92 mil. m ³ /den

VYBRANÁ DATA O VAK V ROCE 2004 A 2017 (ČSÚ, 2004 A 2017)

BOX 20

Způsobilými žadateli z OPŽP pro vodárenské projekty byly pouze veřejné subjekty, což vzhledem ke struktuře vlastnictví VaK, zejména s ohledem na provozní smlouvy, v ČR způsobilo značné potíže. Na problém se navíc přišlo relativně pozdě a projekty, které nakonec byly schváleny, se začaly realizovat až na konci programového období v roce 2012.

Vláda ČR musela předem s Komisí konzultovat způsobilost žadatelů o dotace na vodárenské projekty a výsledek těchto jednání představuje dokument Podmínky přijatelnosti vodohospodářských projektů pro OPŽP v programovacím období 2007 - 2013.⁷ V něm jsou uvedeny konkrétní podmínky a požadavky na žadatele o dotace, aby nedošlo k zjevné či skryté zakázané veřejné podpoře účastníka hospodářské soutěže.

Podmínky byly dále rozpracovány pro období OPŽP 2014 - 2020, ale významné změny nepřinesl a stále tak platí, že veřejné subjekty musí vlastnit více než 50 % infrastruktury (a k tomu adekvátními právy, viz případ města Kroměříž v Boxu 20), aby podpora byla přípustná. Více informací o dotacích v EU a ČR je uvedeno v příloze.

PROBLÉMY S ČERPÁNÍM DOTACÍ Z OPŽP

2.2.1.2 Problematická privatizace v 90. letech

Po pádu komunismu v ČR probíhal proces privatizace státních podniků, který byl mnohdy problematický, přičemž některé následky musíme nést dodnes. Privatizace vodárenských podniků nebyla výjimkou a výsledkem je v mnoha případech provozní model, který znevýhodňuje vlastníka infrastruktury, ztěžuje či zamezuje pobírání dotací z rozpočtu EU i ČR a v krajním případě vede ke zhoršování stavu vodárenské infrastruktury a s tím související ohrožení dodávek vody.

Privatizace podniků provozujících vodovody a kanalizace⁸ se uskutečnila v letech 1993-4 a z 11 státních podniků se bezúplatným převodem majetku na obce a město náhle stalo 40 okresních a více než 1200

7 http://www.opzp2007-2013.cz/soubor-ke-stazeni/32/9749-4_podminky_prijatelnosti_6_08_2007_cz.pdf

8 Zákon č. 92/1991 o převodu majetku státu na jiné osoby.

drobných provozovatelů s různou formou vlastnictví infrastruktury. Současně vznikly vodohospodářské obchodní společnosti (VHS), které měly zajišťovat rozvody pitné vody a odvod a čištění odpadních vod, přičemž obce měly mít díky státem daným pojistkám⁹ trvale zajištěn majoritní podíl v těchto společnostech, nebylo možné VHS privatizovat aniž by došlo k porušení předpisů (Transparency International, 2009).

2.2.1.3 Důsledky privatizace státních vodáren

Transparency International ve svém dokumentu shrnuje důsledky privatizace vodáren, které ve výsledku vždy stejným způsobem dopadají na veřejný sektor a také spotřebitele.

9 Vliv ve VHS si stát ponechal prostřednictvím tzv. zlaté akcie, kdy byl schopen při nevýhodných či nežádoucích změnách schopný zablokovat hlasování. Prodej akcií VHS byl také omezen, 90 % všech akcií vlastnily obce a města a akcie byl převoditelné pouze se souhlasem valné hromady, mezi stávajícími akcionáři a vlastníky akcií na jméno.

BOX 21

<p>Pražské vodovody a kanalizace</p>	<p>V roce 1998 vznikly dvě společnosti: Pražská vodohospodářská společnost, a.s. (PVS, vlastník infrastruktury Hlavního města Praha (HMP)) a Pražské vodovody a kanalizace, a.s. (PVK, zajišťování dodávek, odvádění a čištění vody). MF rozhodlo o privatizaci všech akcií, přičemž 66 % PVK bylo nabídnuto k prodeji ve veřejné soutěži a 34 % bylo bezúplatně převedeno na HMP. Dále bylo 100 % akcií PVS převedeno na HMP.</p> <p>66 % akcií PVK vysoutěžila společnost Vivendi Water (dnes Veolia), která dvojnásobně převýšila cenu jiných nabídek. Prodej 34 % akcií HMP stejně se uskutečnil bez výběrového řízení v extrémně krátké době a se současným prodloužením nájemní smlouvy s PVS na 25 let, přičemž prodejní cena odpovídala posouzení nájmu na 10 let (čili méně než polovině ceny). Podíl HMP byl sice prodán legálně, ale značně pod cenou. V souvislosti s vysokou nabídkou Vivendi Waters za 66 % podíl se řada odborníků domnívá, že prodej proběhl netransparentně a došlo ke korupci.</p> <p>Do roku 2028 také PVK nemůže žádat o dotace, protože by se jednalo o skrytou podporu soukromé společnosti.</p>
<p>Severomoravské vodovody a kanalizace Ostrava (SmVaK)</p>	<p>Do roku 1999 měly obce a města 90% vlastnický podíl ve SmVaK a veškeré zisky byly investovány zpět do infrastruktury. Poté ale došlo k neuváženému prodeji akcií bez výběrového řízení a vůbec odhadu hodnoty kusu akcie a fungující model investic se začal hroutit. Podíly v SmVaK získaly společnosti SUEZ a Aqualia, které začaly z vodárenského odvětví odvádět zisky, místo toho, aby do něj investovaly.</p> <p>V důsledku prodeje akcií přišla SmVaK o možnost žádat o prostředky z fondů EU a obce a města musí nyní financovat opravy a výstavbu infrastruktury, přičemž současní vlastníci SmVaK jim platí v podstatě symbolický nájem.</p>
<p>Vodovody a kanalizace Zlín (VaK Zlín)</p>	<p>Po prodeji SmVaK přestaly přímé prodeje akcií, protože se zjistilo, že to vede ke ztrátě možnosti žádat o dotace z EU v rámci předvstupní pomoci i poté z programů pro členské státy. Objevil se proto nový provozní model, kdy si město ponechává vlastnictví infrastruktury, ale dodávku vody, kanalizaci a čištění svěřuje soukromé společnosti.</p> <p>Privatizace provozní části VaK Zlín začala v roce 2001 a vítězem soutěže se stala dceřiná společnost Vivendi Water, která nicméně propadla u dvou ze tří poradců, existuje tudíž podezření, že o vítězi bylo rozhodnuto předem. Akcionáři ale prodej na valné hromadě odmítli.</p> <p>Do privatizace se zároveň zapojila Česká spořitelna, a.s. s cílem konsolidovat vodohospodářské společnosti a připravit je na vstup strategického partnera (Projekt Morava), rada města Zlín na nabídku ČS přistoupila. ČS se podařilo vyjednat takové smluvní podmínky (na 20 let), že se akcionáři (stále města a obce) vzdali veškerých svých práv a převedli je na ČS. V rukou jim tak zůstaly “prázdné” akcie.¹⁰ Současně město Zlín dostalo i nabídku sdružení měst a obcí, které nabízelo vyšší cenu za akcii. Postup Rady města Zlín byl tedy při nejmenším zarážející.</p> <p>ČS následně převedla svá práva a povinnosti ze smluv s městy na dceřinou společnost Vivendi Waters. V roce 2004, den před vstupem ČR do EU, došlo k prodeji zbytku provozní části VaK Zlín jiné dceřiné společnosti Vivendi Waters a došlo k definitivnímu rozdělení na provozní a infrastrukturní část. Podmínky provozní smlouvy znemožnily VaK Zlín žádat o dotace z EU.</p> <p>V letech 2010, 2014 a 2017 soudy rozhodly o neplatnosti prodeje z roku 2004. V roce 2018 ale rozhodčí soud platnost smluv potvrdil. Přesto zatím není soudní proces zcela ukončen.</p>

BOX 21

<p>Vodovody a kanalizace Kroměříž (VaKro)</p>	<p>Do roku 2002 VaKro byly smíšenou společností, kterou z 90 % vlastnily obce a města, veřejně obchodovatelné akcie činily jen 10 %. ČS nabídla VaKro obdobnou variantu jako VaK Zlín v roce 2002, kdy získala 34 % akcionářských práv, která obratem převedla na Moravskou infrastrukturu, a.s. (MI). To prozatím nestačilo pro ovládnutí rozhodování v rámci VaKro, proto v roce 2006 proběhl druhý pokus o privatizaci - také neúspěšný, protože město Kroměříž nechtělo prodat svůj podíl kvůli možnosti pobírání dotací z EU.</p> <p>V roce 2008 ale k privatizaci nakonec došlo prostřednictvím akcionářské dohody mezi městem Kroměříž a společností Energia AG, která však akcionářem nebyla (!). Akcionářská dohoda stanovila, že představenstvo VaKro bude mít 7 členů, z toho 3 z města Kroměříž, 3 z Energia AG (včetně předsedy) a 1 z řad drobných akcionářů. Pro město Kroměříž z dohody plynou značné nevýhody, kdy se prakticky vzdává svých rozhodovacích práv pod hrozbou pokuty v řádech desítek milionů korun. Své akcie mohla Energia AG také převést na jiné společnosti, čímž byla prolomena pojistka majoritního vlastnictví - podíl této třetí společnosti mohl vzrůst nad 50 %. VaKro touto dohodou přišlo o možnost čerpat dotace z EU.</p>
---	---

PŘÍKLADY PROBLEMATICKÉ PRIVATIZACE

Zdroj: Transparency International, 2009

1. Privatizace přinesla městům či některým vodárnám jednorázové zdroje, které zpravidla ihned zpět investovaly do infrastruktury. Přišly tím však o dosavadní zdroj financování rozvoje VaK, tedy o zisky z prodeje vody a odvádění odpadních vod.
2. Města a obce ztratila přímou kontrolu a rozhodování ve všech zásadních věcech týkajících se prodeje vody a často i výrazně vyšší růst cen vodného a stočného oproti vodárnám, které zůstaly v rukou obcí. Růst cen dopadá přirozeně nejvíce na koncového spotřebitele.¹⁰
3. Nemožnost žádat o státní i unijní (potažmo i národní¹¹) dotace a tím nutnost financovat investice do VaK z rozpočtů obcí a měst.
4. Ztráta schopnosti samostatně rozhodovat o rozvoji vodárenské infrastruktury v regionu, včetně rozhodování o prioritách výstavby vodárenské infrastruktury v průmyslových zónách (Transparency International, 2009).

Celkové zhodnocení privatizace je následně velmi nelichotivé, ČR se nevýhodným prodejem připravila o

¹⁰ ČR se takto podařilo obejít pojistku státu, kdy nesmí dojít k prodeji akcií mimo současné vlastníky.

¹¹ Zákaz podpory soukromých subjektů obsahuje legislativa EU, kvůli rovným podmínkám hospodářské soutěže na jednotném trhu. ČR tedy nemůže, byť z vlastních zdrojů, podporovat soukromé společnosti.

dotace z EU a musí investice do infrastruktury financovat sama, přičemž provozovatelům umožňuje vyvádět zisky do zahraničí. Jedná se v podstatě o těžko udržitelný model, bohužel smlouvy s provozovatelem byly vždy uzavírány na 20 let i více.

2.2.2 ZEMĚDĚLSTVÍ

Zemědělství je celosvětově největším spotřebitelem vody, platí to i v ČR, zde ale zároveň platí, že zemědělství pro vodu v ČR představuje vůbec největší problém. V praxi nelze tyto dva neobnovitelné zdroje oddělit, půda slouží jako filtr srážkové vody, zadržuje ji a díky tomu ochlazuje okolí.

Zemědělská půda (stejně tak jako např. zastavěná plocha měst) ale tyto funkce přestává v ČR plnit, přičemž nejhorší situace je na jižní Moravě. Vinou v ČR dominujícího průmyslového zemědělství, které je charakteristické převážně rostlinným hospodařením na velkých celcích půdy, a politiky státu k zemědělství a životnímu prostředí, dochází k velkému znehodnocování půdy. Tato degradace půdy způsobuje řadu problémů v čele s nedostatkem vody v krajině a vodní erozí vyplavující živiny, které poté musejí být do půdy dodávány prostřednictvím často chemických hnojiv¹².

¹² Od roku 2010 spotřeba hnojiv v ČR stále roste. Celkový rostoucí trend ve spotřebě aplikovaných hnojiv na zemědělskou půdu je způsoben nevhodnou strukturou pěstovaných plodin

BOX 22

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy v.v.i. (VÚMOP) plní v ČR velmi důležitou úlohu, jako výzkumná instituce předkládá důležité poznatky o stavu půd v ČR. Za obzvláště přínosné lze označit zejména dva projekty: Organická hmota a Monitoring eroze zemědělské půdy.

Projekt Organická hmota má svou webovou stránku¹² a šíří osvětu mezi veřejností, poskytuje odborné poradenství zemědělcům ohledně stavu půd v ČR a doporučuje postup v problémových situacích.

Monitoring eroze zemědělské půdy¹³ je celostátní geografickou databází a zapojuje veřejnost ještě o něco více než předchozí projekt, kdokoliv má totiž možnost kontaktovat okresního zástupce VÚMOP a upozornit jej na erozní událost. Instituce tak získá více dat a navíc je tím posilován vztah člověka k půdě.

Fáze monitoringu jsou následující:

1. hlášení a záznam vzniku událostí
2. doplnění nezbytných informací pracovníkem VÚMOP
3. analýza události
4. vyhodnocení a využití informací
5. MZe rozhodne o (ne)přeřazení půdního bloku do vyššího stupně ochrany

ORGANICKÁ HMOTA A MONITORING EROZE ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY

Zemědělská půda v ČR čelí následujícím problémům:

Utuzení neboli ztuhnutí půdy: dochází ke změně fyzické struktury půdy (např. mechanickým působením v podobě přejezdu techniky po pozemcích), kde se na povrchu tvoří tvrdá krusta, která není schopna absorbovat vodu, což způsobuje erozi a povodně.

Úbytek organické hmoty: vinnou vodní i větrné eroze dochází k odnosu úrodné půdy, půda, resp. spraš, která se pod úrodnou vrstvou nachází, neabsorbuje vodu a bez dodaných živin, není schopná produkce.

Odvodnění půdy: v ČR je čtvrtina (dle neoficiálních odhadů až třetina) půdy odvodněna a pouze na 4 % orné půdy jsou používány závlahy, odborníci však varují, že pokud by došlo k velkému rozšíření závlah, ubude pitné vody.

2.2.1.4 Monitoring půdy a implementace dat

Paradoxní přitom je, že v ČR monitoring stavu půd funguje na velmi vysoké úrovni a úřady tak disponují velkým množstvím opravdu relevantních dat. Problém ovšem nastává při jejich zpracování ve smyslu tvorby legislativních opatření. V ČR v současnosti chybí politická vůle zásadně změnit zemědělskou politiku a politiku životního prostředí. Slibně rozpracovaná protierozní vyhláška, která by zpřísnila nakládání s půdou, byla zastavena a zda se na ní bude dále pracovat zatím není jasné.

(pokles ploch víceletých pěstic, nárůst dotovaných plodin – zejména kukuřice a řepky) (Modrá zpráva, 2016).

V roce 1938 činila schopnost retence vody v ČR více než 10 miliard kubických centimetrů, dnes v roce 2018 je to 8 miliard kubických centimetrů. Na vině je kromě zemědělství i zástavba. Hlavní výzvu pro ČR představuje zabránění snížení retence vody do budoucna.

2.2.1.5 Pesticidy vs. voda na vodní nádrži Švihov

V roce 2017 ČHMÚ publikoval studii o přítomnosti pesticidů ve vodě, výsledky byly alarmující, kritické množství těchto látek se nachází v podzemních vodách i ve zdrojích pitné vody. ČHMÚ přitom přítomnost pesticidů monitoruje pravidelně, je proto otázkou¹³, proč tato data publikoval až v roce 2017. Takto kontaminovaná voda musí projít technologicky náročnějším procesem čištění, aby byly veškeré zbytky pesticidů odstraněny.

V roce 2016 bylo rozhodnuto o modernizaci úpravní vody Švihov (neoficiálně nazývanou Želivka), která zásobuje přibližně sedminu obyvatel ČR¹⁶, za sekundu

¹³ Neoficiálně se hovoří o tlaku podniků praktikujících průmyslové zemědělství.

¹⁴ www.organicahmota.cz

¹⁵ <http://me.vumop.cz/mapserv/monitor/>

¹⁶ Prahu Želivka zásobuje z 75 % a je i významným zdrojem pitné vody pro Středočeský kraj. Hlavní město Praha vlastní 90 % úpravní vody Švihov.

BOX 23

“Jakost povrchové vody je zde dlouhodobě ohrožována zejména eutrofizací, přítomností pesticidních látek a erozí. Vyšší koncentrace fosforu původem z bodových zdrojů je příčinou pokročilé eutrofizace toků. Způsob zemědělského obhospodařování podporuje rozsáhlou erozi zemědělské půdy a její sedimentaci v tocích a nádržích. Pesticidní látky pocházející zejména ze zemědělské produkce jsou nacházeny ve zvýšených koncentracích v drenážních i povrchových vodách v povodí VN Švihov. S živinami v odpadních vodách se do toků dostávají i další cizorodé látky, jako jsou např. léčiva, hormonální přípravky, kosmetické přípravky, antikorozaiva, bisfenol A a další. Pesticidní látky i léčiva se mění na jednotlivé metabolické produkty, které ve vodě v různých formách přetrvávají. Z hlediska dlouhodobého výhledu je přechod na pěstování technických plodin v povodí vodárenské nádrže značným rizikem se závažnými důsledky pro kvalitu vody.” (Liška et al., 2016).

JAKOST VODY NA ŠVIHOVĚ

vyčistí 7000 litrů vody a je největší svého druhu ve střední Evropě. Výstavba nové čistící haly s granulovaným aktivním uhlím přijde na 1,24 mld. €, z čehož přibližně 60 % pokryje dotace a hotovo by mělo být do roku 2020. Modernizace významné úpravny vody je jistě chvályhodná, pokud se ale pokusíme odhalit příčiny snah o modernizaci, narazíme na vysokou přítomnost pesticidů ze zemědělských zdrojů. Více než 55 % plochy povodí tvoří orná půda, kde se nyní přechází na velkoplošné pěstování plodin, hlavně kukuřice a řepky¹⁷, které jsou velmi náročné na množství používaných prostředků na ochranu rostlin. Je otázkou, zda by méně nákladnější opatření trvale udržitelné povahy v podobě omezení používání pesticidů a jiných chemických látek na zemědělské půdě, nepředstavovalo větší celospolečenský přínos. Možným řešením je také návrat k pěstování méně náchylných plodin a případné dotační zvýhodnění takového pěstování.

Paradox přitom opět představuje skutečnost, že řešení této krizové pesticidové situace bylo již v roce 2017 na stole. Vyhlášku o rozšíření ochranného pásma vodní nádrže Švihov (Změna stávajícího ochranného pásma III. stupně vodního zdroje vodárenské nádrže Švihov na Želivce) předložil státní podnik Povodí Vltavy a jejím cílem bylo zpřísnit způsob hospodaření, včetně zásadního omezení používání pesticidů, tak, aby se do nádrže nedostávalo tolik škodlivých látek (KÚSK, 2017). Vyhláška se měla dotknout stovek vlastníků, kteří se k ní postavili odmítavě, přičemž používali často lichý argument o omezení pěstování brambor¹⁸

17 Dříve zde byly pěstovány na pesticidy méně náročné plodiny, např. brambory a obilí.

18 Jak je v textu již uvedeno, k omezení pěstování brambor a obilí dochází právě díky možnosti hojně používat pesticidy a nahrazují je tak náročnější plodiny jako jsou kukuřice či řepka.

(Krajské listy, 2017). Další debata o vyhlášce zatím neproběhla a nelze v blízké době očekávat ani přijetí několika mírnějších opatření, které by vedly ke zlepšení situace.

Ze studie ČHMÚ bohužel vyplývá, že situace s pesticidy se v ČR bude zhoršovat, zejména pokud budou pokračovat současné trendy jako jsou eroze a s ní související úbytek organické hmoty či nešetrné hospodaření velkých zemědělských podniků, které pěstují zejména choulostivé plodiny (řepka, kukuřice).

2.2.1.6 Průmysl

Průmyslové znečištění vod v ČR zdaleka nepředstavuje takový problém jako zemědělské, převážně se jedná též o bodové zdroje znečištění, kdežto u zemědělství se hojně vyskytuje bodové i plošné znečištění. Nicméně bezproblémové to v ČR s průmyslem také není, v roce 2016 se významně podílel na počtu havárií, kdy pouze zpracovatelský průmysl zavinil 9,9 % havárií (Modrá zpráva, 2016). O čištění průmyslových vod se v ČR ve velké míře starají komunální čistírny odpadních vod, protože mnoho menších průmyslových podniků není napojeno na kanalizaci. Odpadní vody se tak do čistíren dovážejí, nepředstavuje to však problém a naopak se tím zlepšuje funkce ČOV.

Průmysl je problematický především z hlediska vysoké spotřeby vody, kterou zatím podniky neřeší nebo se na šetření vody zaměřují pouze okrajově, nikoliv strategicky. Na lepším managementu spotřeby vody by přitom podniky ušetřily nemalé peníze, průměrně velký průmyslový podnik proplývá vody za statisíce až jednotky milionů ročně. Vysokou spotřebu vody má zejména chemický průmysl (včetně papíren), který je zároveň původce největšího průmyslového znečištění

TAB. 2

Rok	Veřejné VaK	Průmysl a energetika	Zemědělství
2000	879,8	908,33	1,44
2001	902,5	863,8	1,7
2002	923,5	950,3	1,9
2003	823,3	1 110	1,8
2004	871,5	1 115,8	0,5
2005	874,4	1 060,2	0,2
2006	898,8	1 041,85	1,39
2007	850,45	1 078,83	1,5
2008	814,9	1 084,1	7,3 ¹⁶
2009	847,9	1 094,1	7,1
2010	966,5	1 126,2	7,1
2011	860,5	1 061,4	6,9
2012	835,7	972,8	6,6
2013	921,6	871,8	6,4
2014	807,9	859,3	6,5
2015	786,8	795,1	3,4
2016	812,7	844,3	4,4

VYPOUŠTĚNÍ ODPADNÍCH VOD V ČR A DŮLNÍCH VOD DO POVRCHOVÝCH ZDROJŮ NAD 6000 M³/ROK NEBO 500 M³/ROK V LETECH 2000 - 2016

Zdroj: Modré zprávy 2000-2016

vod v ČR. V plýtvání vodou jej následují energetický a potravinářský průmysl (Naše voda, 2017).

ČR disponuje podrobným registrem průmyslových zdrojů znečištění¹⁹, který vede HEIS VÚV, avšak data veřejnosti neposkytuje. Dostupná jsou pouze pro orgány státní správy a jejich organizace a měla by tak sloužit primárně k získání podkladů pro tvorbu legislativních opatření a jiných právních kroků.

Z uvedené tabulky je zřejmé, že nejvíce odpadních vod pochází z průmyslu, přičemž téměř dvě třetiny vždy připadají na energetický průmysl. Tyto vody však ČR umí kvalitně čistit a největším nebezpečím v průmyslu tak zůstává bodové znečištění, zejména havárie. Celkově nelze tvrdit, že by problémy českého průmyslu pro vodu představovaly hrozbu.²⁰

¹⁹ Požadavek EU legislativy - Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/75/EU ze dne 24. listopadu 2010 o průmyslových emisích (integrováné prevenci a omezování znečištění).

²⁰ Od roku 2008 do výsledků začalo MZe započítávat i zavlažování.

SHRNUTÍ PROBLÉMŮ A NÁVRHY JEJICH ŘEŠENÍ

3.1 LEGISLATIVA EU

Zdaleka největší důraz je v rámci institucí EU kladen na rámcovou směrnici o vodách, na ostatní vodní legislativou, možná i proto, že není tolik rozsáhlá, takový důraz kladen není. Následující text se proto zaměřuje primárně na rámcovou směrnici o vodách.

3.1.1 Rámcová směrnice o vodách - shrnutí a doporučení

Rámcová směrnice o vodách skutečně změnila přístup k managementu vod ve všech členských státech, do středu zájmu postavila environmentální stav tohoto zdroje a díky ní EU a členské státy disponují velkým množstvím dat, která mohou být dále využívána pro přesnější úpravy jak v legislativě, tak i v samotné praxi údržby a zlepšování stavu vod. Tzv. mainstreaming ochrany vod se zatím jeví jako největší úspěch této směrnice (Hering, 2010).

Implementace takto složité směrnice s velmi ambiciózními cíli se ale neobešla bez komplikací¹, přičemž rok 2027 se pro dokončení provedení směrnice a zlepšení stavu vod na velmi dobrou úroveň se jeví jako nereálný. Pro členské státy se jeví jako zvláště obtížné vytváření a naplňování plánů povodí (Hering, 2010). Ostatně nereálně stanovený harmonogram do značné míry potvrzují i implementační zprávy Komise uvedené v boxech níže. U členských států vinou obecné povahy přepisu docházelo k nepochopení zejména s ohledem na hodnocení a konceptualizaci

indikátorů ekologického stavu vod a v realizaci plánů povodí, kdy členské státy volily opatření často vůbec nesouvisející se zlepšením stavu vod a logicky jej ani nemohly ve výsledku dosáhnout. Nejčastější chybou členských států byla volba opatření, která řešila následek, nikoliv příčinu problému (Voulvoulis, Arpon, Giakoumis, 2017). Nicméně v souvislosti s tím, že Komise plány povodí s jejich konkrétními opatřeními kontrolovala a schvalovala, nelze zdaleka říci, že na vině jsou pouze členské státy. Přílišná centralizace postupů a rozhodování představuje naopak chybu tohoto předpisu.

Rámcová směrnice o vodě měla posloužit jako pilotní předpis a nastavit vzor pro ostatní oblasti. Je to také jediný předpis, který bezvýhradně do svého středu zasadil ochranu životního prostředí s cílem kompletně změnit náhled na utváření opatření vedoucí k ochraně a zlepšení stavu vod. To se minimálně na úrovni států příliš nepovedlo, protože země zpravidla volily cestu "nejmenšího odporu" a vytvářely stejná či podobná opatření, která již někdy použily (Voulvoulis, Arpon, Giakoumis, 2017). Celkově to nasvědčuje tomu, že Komise ani členské státy nedisponují dostatečnou odbornou kvalifikací, případně u členských států politickou vůlí, vytvářet a realizovat opatření skutečně jdoucí po příčinách.

V souvislosti s častou a i oprávněnou kritikou rámcové směrnice o vodách se hovoří o tom, zda byl vhodně zvolen legislativní nástroj - směrnice a nemělo být použito spíše nařízení. Vzhledem k tomu, že jednou z příčin neúspěchu je přílišná centralizace rozhodování a chybějící odborné kapacity, by forma nařízení ale způsobila pouze větší nejistotu a chaos na straně členských států. Členské státy zkrátka na takto komplexní předpis nebyly kapacitně připraveny.

¹ S jedenácti členskými státy bylo zahájeno řízení o nesplnění povinnosti kvůli nedodržení lhůty pro implementaci směrnice, pět z nich skončilo až Soudního dvora EU.

3.1.1 IMPLEMENTAČNÍ ZPRÁVY KOMISE

BOX 24

První zpráva o implementaci rámcové směrnice byla publikována 22. 5. 2007, tedy přibližně 6,5 roku od vstupu legislativy v platnost. Zaměřila se na první stádium implementace, konkrétně se věnovala transpozici do národních právních řádů, nastavení administrativních struktur (dle čl. 3) a environmentální a ekonomické analýze plánů povodí (čl. 5). Komise shledala nedostatky v aktivitě členských států, které legislativu pozdě implementovaly, nevytvořily či vytvořily nedostatečné plány povodí a neprovedly dostatečně ekonomickou analýzu, který má být jejich součástí. Pokrok v oblasti začleňování vodní politiky do ostatních politik a posuzování dopadů změny klimatu na koloběh vody Komise hodnotila také spíše negativně. Celkově však zpráva vyznívá nadějně, ale upozorňuje členské státy, že musí implementaci věnovat větší úsilí (Komise, 2007).

PRVNÍ IMPLEMENTAČNÍ ZPRÁVA

BOX 25

Druhá implementační zpráva zveřejněná 1. 4. 2009 se zaměřila pouze na jednu součást směrnice, kterou je vytvoření a vedení systému monitorování vod, což měly členské státy zajistit do 22. 12. 2006. Komise konstatovala, že v EU bylo vytvořeno přibližně 56 000 stanic pro sledování povrchových vod a asi 51 000 pro monitoring podzemních vod. Doplnila však, že počet stanic se v jednotlivých členských státech značně liší, což je ale do značné míry dáno specifickými podmínkami států jakými jsou např. hustota zalidnění či stav znečištění životního prostředí (nejvíce jsou patrné rozdíly sever - jih). Obecně systémy monitorování Komise hodnotila kladně, i když připustila značné mezery v poskytování informací o ekologickém stavu, který kvůli nedostatku dat a špatné metodice jejich sběru nebylo možné důvěryhodně posoudit. Komise vyjadřuje naději, že do konce roku 2009, kdy mají být připraveny plány povodí, budou již tyto informace dostupné a správně vyhodnocené (Komise, 2009).

DRUHÁ IMPLEMENTAČNÍ ZPRÁVA

BOX 26

Třetí zpráva o implementaci předložená 14. 11. 2012 se zaměřuje na plány povodí a programy opatření v nich obsažené. Komise plány povodí vyhodnocovala výlučně na základě materiálů dodaných členskými státy (Komise, 2012). Vlastní šetření neproběhlo.

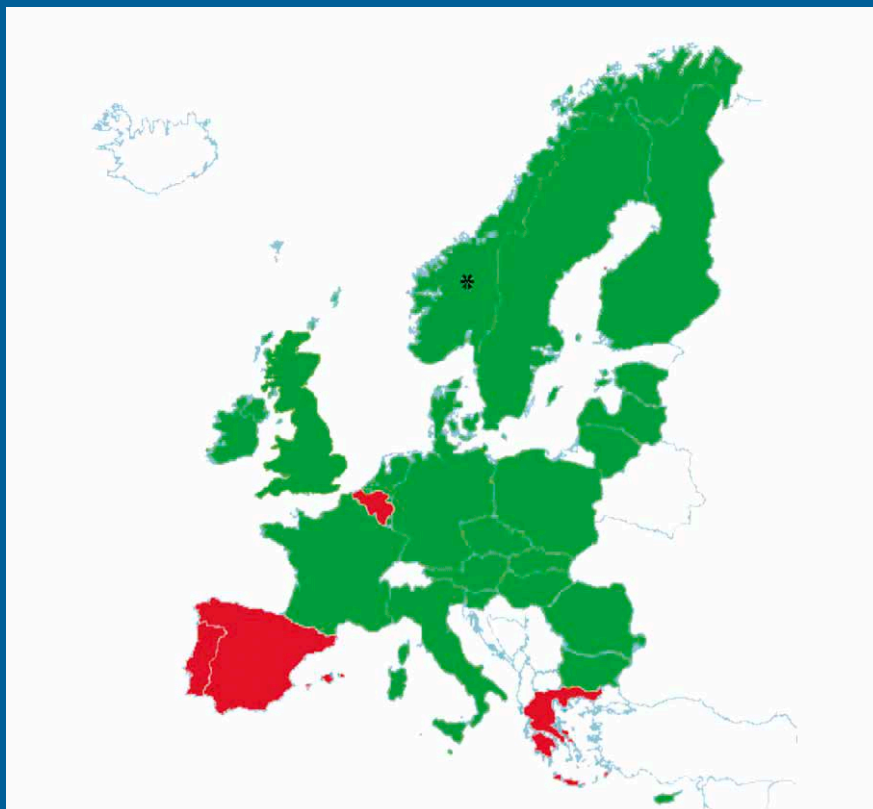
Plány povodí přijalo 23 států EU a podalo o nich zprávu Komisi, ostatní (Belgie, Řecko, Španělsko a Portugalsko) své plány povodí nepřijaly, případně ne pro všechny oblasti. Z celkového očekávané počtu plánů povodí 174 bylo Komisi doručeno 124 plánů, přičemž nejvíce jich chybělo v přeshraničních oblastech povodí (Komise, 2012). Z hlediska průběžného monitorování implementace směrnice není překvapivé, že některé členské státy se s plány povodí opozdily.

Komise vyhodnotila, že se pravděpodobně nepodaří dodržet termín v roce 2015, kdy má dojít ke zlepšení stavu vod, nicméně mělo dojít k výraznému posunu. Za hlavní překážky v naplňování cílů rámcové směrnice Komise považuje překážky v jednotlivých členských státech. Nejzávažnější problémy, kterým vody v EU čelí jsou poté hydromorfologické vlivy, znečištění a nadměrné čerpání vody (Komise, 2012).

Za hlavní nedostatek provedených plánů povodí Komise označila chemický stav vod, kde se sice obsah nežádoucích látek znatelně snížil, ale nedosáhl stanovených limitů. V horším případě nedošlo vůbec ke zjištění chemického stavu vod (na vině je nedostatečný monitoring vod). Komise zdůraznila konečné datum zlepšení chemického stavu vod, kterým je prosinec 2027 a vyzvala země ke zvýšení svého úsilí (Komise, 2012).

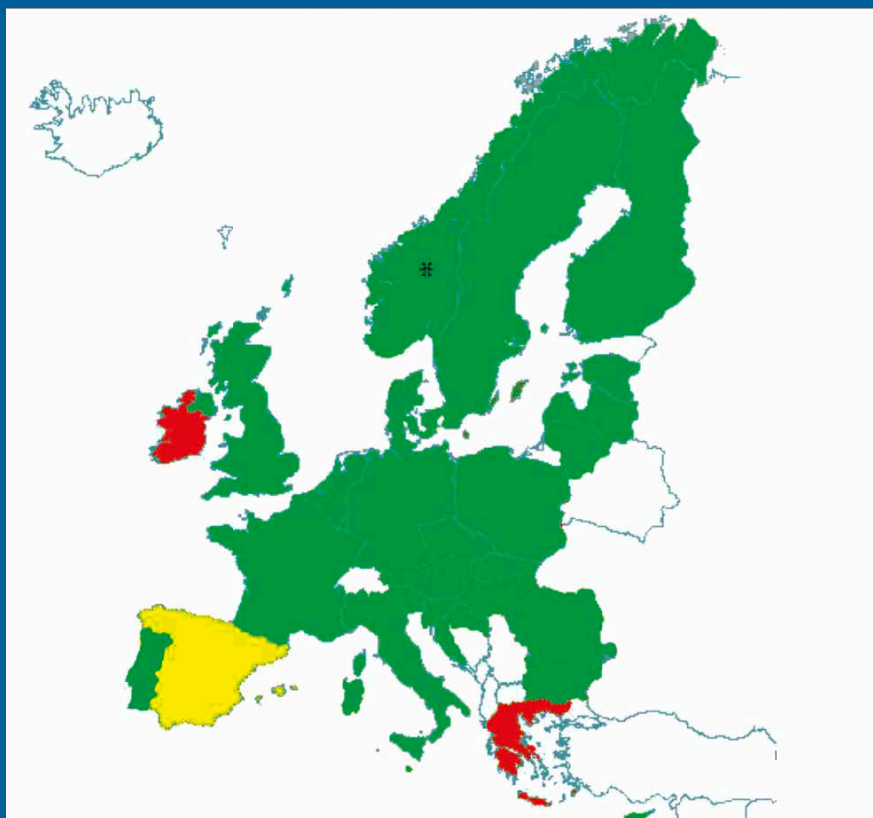
TŘETÍ IMPLEMENTAČNÍ ZPRÁVA

MAPA 2

STATUS IMPLEMENTACE PLÁNŮ POVODÍ (KOMISE, 2012)

MAPA 3

SOUČASNÝ STAV IMPLEMENTACE PLÁNŮ POVODÍ (KOMISE, 2016)

BOX 27

Čtvrtá a zatím poslední implementační zpráva² byla publikována 9. 3. 2015 a hodnotila jednotlivé programy opatření, které jsou integrální součástí plánů povodí.

Komise ve zprávě kritizuje časté využívání výjimek bez dostatečného odůvodnění, přičemž není jasné, zda jsou přijímána opatření vedoucí k dosažení cílů směrnice. Tato praxe by neměla být dále umožňována.

Pro správné vytváření a provádění opatření je nezbytné, aby byla prováděna i ostatní příslušná legislativa, především:

- směrnice o čištění městských odpadních vod (91/271/EHS)
- směrnice o dusičnanech (91/676/EHS)
- směrnice o udržitelném využívání pesticidů (2009/128/ES)
- směrnice o průmyslových emisích (2010/75/EU)

Za problematické Komise považuje používání příliš velkého množství vody, které přesahuje schopnost obnovy v přírodě (nadměrný odběr), programy opatření tento problém buď neadresují vůbec nebo nedostatečně (Komise, 2015).

Zatím poslední doporučení Komise k implementaci rámcové směrnice o vodách spočívá v zvýšení odbornosti při přípravě plánů a opatření (zejm. co se týče monitoringu a vyhodnocování dat), volbě efektivních kombinací opatření, snížení využívání výjimek jako prostředku vyhnout se dosahování cílů směrnice, využívání financování opatření z dotačních titulů EU (např. Program rozvoje venkova) a ve snížení difúzního znečištění v zemědělství (Komise, 2015)..

Provedené zprávy o pokroku implementace rámcové směrnice o vodách potvrzují hodnocení v úvodu kapitoly. Harmonogram byl nastaven značně optimisticky, členské státy v roce 2000 ještě ani nedisponovaly kapacitami pro naplňování požadavků směrnice. V roce 2015 již ale mělo dojít ke zlepšení stavu vod o jednu úroveň, přičemž v současnosti některé státy ještě ani nemají hotovy plány povodí. Cíl dosáhnout velmi dobrého stavu vod v roce 2027 se tak jeví také jako ne-reálný, to však nic nemění na dosavadním značném pokroku v oblasti ochrany vod, která je nyní považována za univerzální cíl i ve vytváření jiných politik (Komise, 2015).

ČTVRTÁ IMPLEMENTAČNÍ ZPRÁVA

Celkové hodnocení vodní legislativy pro EU nevychází pozitivně, protože hlavní předpis - rámcová směrnice, zatím zdaleka nespĺnila očekávání. Na vině je převážně příliš obecný obsah směrnice, nikoliv povaha předpisu, a nedostatečné kapacity členských států. Ostatní vodní legislativa není příliš problematická, především díky tomu, že se zaměřuje na partikulární problémy (např. povodně či zemědělství), kde se nevytvářejí úplně nová řešení a po členských státech nejsou požadovány změny mimo jejich (především odborné) kapacity. Nicméně to neznamená, že jsou to úplně bezproblémové oblasti na úrovni členských států, příklad ČR dokládá opak.

3.1.2 NÁVRH ŘEŠENÍ

Směrnice o vodách je v literatuře označována za nejhorší legislativní předpis vůbec. Často si s ní ani právníci neví rady, interpretace se různí a implementace následně také (Voulvoulis, Arpon, Giakoumis, 2017). Ačkoli v existující literatuře převažují

volání po revizi směrnice o vodách do podoby nařízení, přílišná centralizace rozhodování naopak představuje jednu ze zásadních chyb předpisu, nehledě na to, že nařízení by bylo pravděpodobně ještě složitější.

Směrnici o vodách by revize jistě prospěla, přičemž místo změny předpisu na nařízení, může být více využít sankční mechanismus, aby členské státy lépe pochopily, že je skutečně nutná změna celkového přístupu k ochraně vod. Na místě je zjednodušení směrnice, což nutně nemusí znamenat její zkrácení (sama o sobě není příliš dlouhá), ale spíše vyjasnění některých problematických oblastí.

Další možností, jak více využít potenciál směrnice, je doplnit ji o diskreční opatření, která může použít na základě odborného posouzení Komise přímo v členském státě. Diskreční opatření by nepřímo motivovaly země, aby na ochranu vod vynakládaly více kapacit a vytvářely smysluplná opatření, pokud nechtějí, aby jim do toho zasahoval nadnárodní orgán, čili Komise (Van Rijswick, Backes, 2015).

² Menší část zprávy se věnuje hodnocení implementace povodňové směrnice (2007/60/ES).

Předně musí dojít k vyjasnění definice ekologického stavu vod, členské státy toto aplikovaly zdá se příliš doslovně a opomínaly celkový stav vodního útvaru. Souvisí to s již několikrát zmíněnou změnou náhledu na uváření politiky, kdy se primárně má hodnotit dopad na životní prostředí. Skutečně změna jednoho indikátoru pod hraniční hladinu znamená celkové zhoršení stavu vod? V mnoha případech tomu tak není a směrnice či metodický předpis by toto měl brát v potaz a členským státům lépe vysvětlovat (Voulvoulis, Arpon, Giakoumis, 2017).

Největší výzvu obsaženou ve směrnici představuje systémová změna v utváření politiky životního prostředí, v tomto případě ochrany vod. Jedná se o interdisciplinární záležitost a nad problémy se musí uvažovat komplexně, aby nedošlo k opomenutí dílčího problému, který zapříčiní okamžité a/nebo dlouhodobé zhoršení stavu. V tomto ohledu by vodám v EU prospěly i nelegislativní aktivity³ - stálé debaty či pracovní skupiny na expertní úrovni, a důsledné zapojení veřejnosti, která by jednak byla poučena o důležitosti stavu vod pro život a následně vytvářela nátlak na politickou reprezentaci. Současná směrnice sice klade důraz na transparentnost, ale pro společnost voda dosud nebyla takové téma, aby (deklarovaná) otevřenost ze strany EU a vlád zvýšila zájem společnosti.

3.2 PŘÍPAD ČR

České zákony již v současnosti uspokojivě implementují unijní legislativu, i když v minulosti to neproběhlo úplně bez problémů a ČR se nevyhla ani proceduře za nesplnění povinnosti (u rámcové směrnice o vodách, kvůli pozdní implementaci). Stejně jako většina států EU se potýká s nastavováním plánů povodí a jejich opatření a povodňových plánů.

Existuje nicméně oblast, ve které ČR platí za premianta, je jí sběr dat. Čeští vědci dokázali vytvořit velmi kvalitní systémy sledování a sběru informací potřebných pro vyhodnocování stavu vod. Kvalita dat, která má ČR dostupná se skutečně vymyká unijnímu průměru, ale zaostává v jejich využití v praxi. Nelze přitom tvrdit, že na vině je nedostatek odborníků, kteří by data správně interpretovali a dokázali navrhnout adekvátní opatření. Problém tkíví pravděpodobně v nízké flexibilitě vlády a úřadů

³ Dobrý nástrojem pro to je např. Evropské inovační partnerství Voda.

ČR, které pouze neochotně přijímají nová řešení, následovanou neochotou vládních politiků.

V následujícím textu jsou uvedena řešení palčivých problémů ČR, nejvíce z nich je zaměřeno na oblast zemědělství, která představuje v ČR největší problém týkající se vody.

3.2.1 NÁVRHY ŘEŠENÍ

3.2.1.1 Obce a města

Nezávislý regulátor ve vodárenském odvětví

V souvislosti s VFR na léta 2014 - 2020⁴ požadovala EU po členských státech zavedení funkce nezávislého koordinátora, přičemž jednou z možností by byl přímo nezávislý regulátor oddělený od vlivu státu i soukromých společností. ČR ale nakonec po konzultaci s Komisí zvolila minimalistickou variantu přes MZe, kde zřídila Výbor pro koordinaci regulace oboru vodovodů a kanalizací⁵. Nezávislý regulátor by měl ale větší pravomoci než pouhou koordinaci, měl by zajišťovat:

- a) vyšší míru transparentnosti chování soukromých vodárenských společností, např. vytvořením a uplatňováním vzorce pro výpočet vodného a stočného
- b) a ochranu veřejného zájmu proti soukromým zájmům (vyváženost smluvních vztahů, aby se neopakovala situace s nevýhodně nastavenými provozními smlouvami, včetně zajištění přiměřenosti zisků soukromých společností).

Tak daleko ale Vláda ČR nehodlá zajít, i když vzhledem k situaci na vodárenském trhu a současnou roztříštěnou organizační strukturou, do které mohou pronikat různé zájmy na několika ministerstvech. Nehledě na náročnou administrativu, která z této struktury vyplývá, MZe jako koordinační těleso musí

⁴ Konkrétně se jedná o nařízení EP a Rady č. 1303/2013 o společných ustanoveních o evropských фондах.

⁵ Výbor byl zřízen usnesením vlády č. 86 z 9. 2. 2015 s cílem zvýšit efektivnost regulačních mechanismů zajišťující dlouhodobou udržitelnost sektoru a ochranu spotřebitelů při zachování sociálně únosných cen pro vodné a stočné. Dlouho se též uvažovalo o tom, že funkci Výboru bude vykonávat Energetický regulační úřad (ERÚ). Regulaci cen má ale na starost zase MF, tudíž přetrvává roztříštěnost kompetencí napříč ministerstvy, což při nejmenším představuje výzvu pro zajištění právě koordinace.

vykonávat svou vodárenskou agendu a k tomu kontrolovat činnost ostatních ministerstev. Vytvořením funkce nezávislého regulátora by tak posílilo transparentnost rozhodování, snížilo administrativní zátěž ministerstev a ČR by zároveň bezvýhradně dostala požadavkům EU.

V Evropě již tito nezávislí regulátoři fungují a dokonce se sdružují do organizace WAREG (European Water Regulators), která byla založena k 1. 4. 2014 celkem 12 členy⁶. Jejich cílem je ochrana a udržitelné využívání vodních zdrojů, přičemž toho chtějí dosahovat hned několika způsoby:

- harmonizace přístupu k ochraně a nakládání s vodou v celé EU i nad rámec existující legislativy,
- výměna zkušeností a rozšiřování znalostí příkladů dobré praxe,
- organizace seminářů a konferencí pro rozšíření povědomí o regulaci vody a zvýšení odbornosti
- a snaha vést otevřený dialog s ostatními relevantními aktéry ve vodárenství (státními, soukromými i nevládními organizacemi (WAREG, 2018).

Jedná se nicméně o velmi mladou organizaci, která za sebou v současnosti nemá výrazné výsledky. Nicméně stále rozšiřuje svou členskou základnu, nyní ji tvoří již 25 regulátorů a 4 pozorovatelé. V čele stojí italský Regulační úřad pro elektřinu, plyn a vodu (AEEGSI)⁷ (WAREG, 2017).

Vyjasnění vztahu vlastník - provozovatel

Zdaleka největší problém vody jako produktu v ČR představují investice do infrastruktury, kdy jednoduše řečeno provozovatel (soukromá společnost) inkasuje zisky, ale náklady na modernizaci a rekonstrukci vodárenské infrastruktury nese vlastník (zpravidla obec či město). Tento "specifický" provozní model zabránil v mnoha případech pobírání dotací, protože by tím byl nepřímě podpořen soukromý podnik, což legislativa EU neumožňuje. Nicméně obce a města spoléhaly na to, že právě tyto zdroje využijí k rekonstrukci a nové výstavbě vodovodů a kanalizací.

⁶ ČR součástí organizace není, protože MZe nepředstavuje úřad skutečně nezávislého regulátora.

⁷ Více informací o WAREG je dostupných na jejich internetových stránkách <http://www.wareg.org/>.

Řešení situace spočívá v úpravě zákona o vodovodech a kanalizacích, který by měl zajistit, aby taková provozní smlouva nemohla být do budoucna uzavřena. Zákon by měl přímo požadovat minimální částku (stanovenou např. procentem zisku), kterou soukromá provozní společnost musí za určité časové období investovat do vodárenské infrastruktury. Zároveň by zákon měl požadovat minimální spoluúčast vlastníka vyjádřenou v procentech, která by se odvíjela od délky, na kterou je provozní smlouva uzavřena (čím delší doba trvání smlouva, tím menší spoluúčast vlastníka). Dále by nemělo chybět závazné stanovení indikátorů, dle kterých se hodnotí stav infrastruktury pro potřeby její rekonstrukce či modernizace. Tato opatření by však pobírání dotací neumožnila, pouze by vyřešila problematiku investic do infrastruktury. Otázkou však je, zda by tato varianta soukromé společnosti příliš neodradila od provozování českých VaK a bylo by nutné hledat nové provozovatele, což by situaci v mnoha případech zkomplikovalo. Ideální řešení z konzervativní perspektivy navrácení provozu VaK obcím a městům, případně firmám působícím lokálně. Oba typy provozovatelů by považovaly za přirozené do infrastruktury investovat.

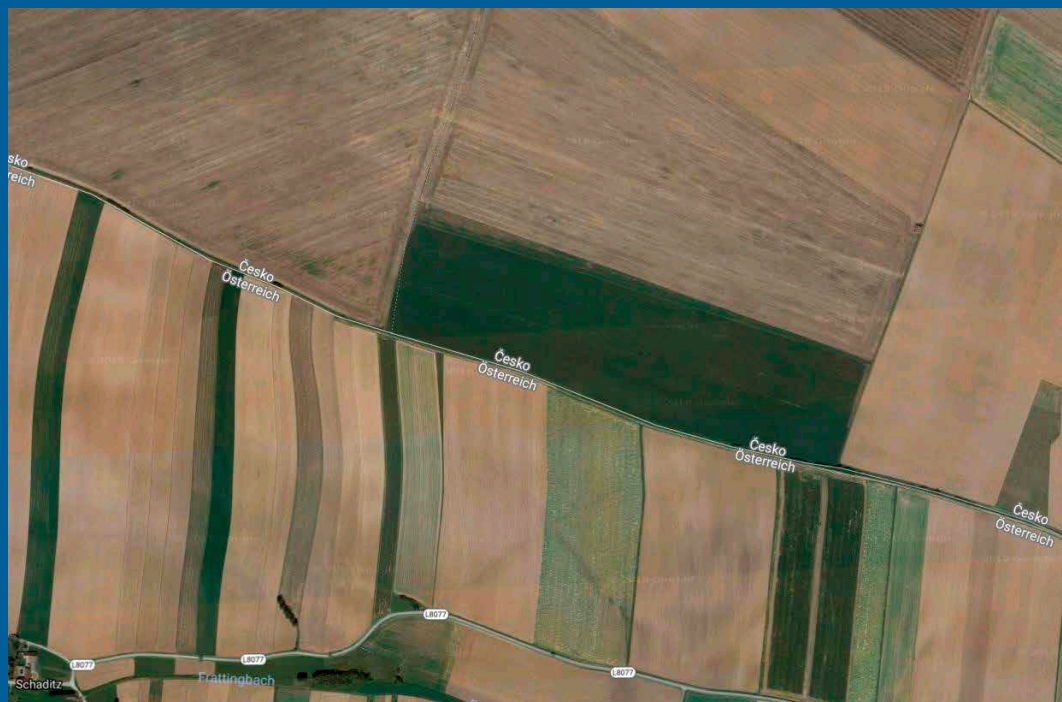
3.2.1.2 Zemědělství

Návrat do dob První republiky

Zemědělská půda a hospodaření je v ČR ve složité situaci a směřuje proti dlouhodobým trendům v EU. ČR dlouhodobě podporu velké průmyslově zemědělské podniky, které zemědělské hospodaření považují výhradě za výnosný (dotační) byznys.

Pozitivní zprávou pro stav půdy a schopnost její retence je ale skutečnost, že není třeba žádných drahých řešení, i když nové technologie precizního zemědělství se za tímto účelem také používají. Zadržení vody na orné půdě lze dosáhnout už naprosto jednoduchými a dlouho známými opatřeními jako jsou valy na okrajích pozemků z půdy nebo slámy, které jsou následně zpět zaorány. Jiným řešením je změna výsadby (pásové zpracování půdy, strip-tillage) či omezení pěstování erozně nebezpečných plodin (kukuřice, čirok aj.). Zhutnění půdy představuje technologicky nákladnější problém, půdu lze podrývat do hloubky nejméně 60 cm, aby se voda dostala pod ztrvdlou krustu, a půdu obdělávat stroji s půdoochrannou technologií, např. s pásy místo kol.

OBR. 2

ŘEMÍNKOVÉ PARCELY V RAKOUSKU A LÁNY V ČR

Ochota českých zemědělců ale není v tomto ohledu dostatečná, zpravidla plní pouze nutné podmínky pro získání dotací, což ovšem dostatečně napovídá to, jak problém řešit: zavést dotace na komplexní řešení nedostatku vody v zemědělské krajině. Jejich součástí by byla podpora vytváření řemínkových parcel, budování krajinných prvků (mezírky, tůně, poldry aj.) a dočasných opatření zadržujících vodu (zmiňované valy). V ideálním případě by tato opatření pro zadržování vody v krajině měla být povinná či podmíněná pro pobírání přímých plateb EU. Minimalistická varianta poté předpokládá vypsání národních dotačních titulů, ta by ale kýžený plošný efekt kvůli nízkému finančnímu obnosu nepřinesla.

Řemínkové zemědělské parcely existovaly za první republiky i v ČR, ale vinou komunistické kolektivizace došlo k destrukci tohoto efektivního systému pro zadržování vody a živin v půdě. Řemínkové parcely jsou velké kolem 0,3 - 0,5 ha, přičemž jsou oddělovány 20 cm širokými mezemi.

Pozemkové úpravy

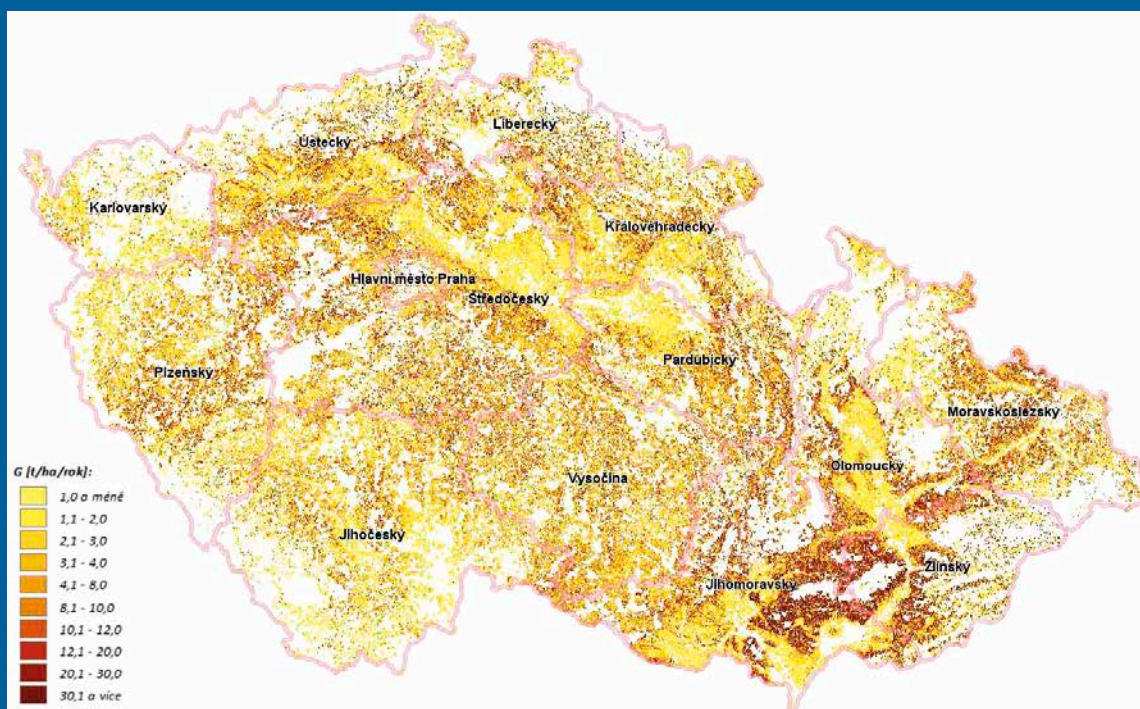
Řešení, které se ve značné míře v ČR již uplatňuje a je třeba jej pozitivně ocenit jsou pozemkové úpravy⁸. Prostřednictvím komplexních pozemkových úprav dochází k uspořádání pozemků různých vlastníků⁹ a jejich cílem je:

- obnovení osobního vztahu lidí k zemědělské půdě a krajině s důrazem na zvýšení kvality života na venkově,
- zpřístupnění pozemků jejich vlastníků a celkové zvýšení prostupnosti krajiny,
- vytvoření podmínek pro racionální hospodaření na zemědělských pozemcích,
- důsledná ochrana zemědělské půdy,
- ochrana kvality vody, zvýšení její retence v krajině a minimalizace povodňových škod,

⁸ V ČR jsou upraveny zákonem č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách.

⁹ Různorodá vlastnická struktura představuje bohužel častou překážku při provádění pozemkových úprav.

MAPA 4

POTENCIÁLNÍ OHROŽENOST ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY VODNÍ EROZÍ (VYJÁDŘENÁ DLOUHODOBÝM PRŮMĚRNÝM SMYVEM PŮDY, 2018)

Zdroj: VÚMOP, 2018

- obnovení struktury krajiny, zvýšení její biodiverzity a celkové ekologické stability,
- vyřešení vlastnických vztahů k pozemkům (pozůstatky kolektivizace) (MZe, 2016).

Pozemkové úpravy by měly zkrátka znamenat celospolečenský přínos. Z hlediska vodního hospodářství se opatření budují se za účelem neškodného odvedení povrchových vod, zvyšování retenční schopnosti krajiny a ochrany území před povodněmi. Patří mezi ně svodné příkopy a průlehy, retenční nádrže, úpravy a revitalizace toků, ochranné hráze, zatravnění infiltračních zón na propustných a mělkých půdách, zatravnění či zalesnění ochranných pásů podél vodních útvarů, aj. (MZe, 2016). Pozemkové úpravy v ČR probíhají ve značné míře, dokonce letos (nejpozději ale v roce 2019) pravděpodobně dojde předčasnému k vyčerpání zdrojů z EU pro období 2014-2020, kvůli množství způsobilých projektů. Pozemkové úpravy v ČR zdárně pokračují a největší problém, se kterým se momentálně potýkají představuje nedostatek financí. Jediné řešení je navýšení rozpočtu, což je ale nepravděpodobné, protože se jedná o fondy EU.

ČR proto nyní měla usilovat o vyčlenění vyšší částky rozpočtu na pozemkové úpravy ve VFR po roce 2020.

Omezení používání chemických látek

ČR sice nitrátovou směrnicí implementovala a zdá se, že ji zemědělci povětšinou i dodržují, kvůli její návaznosti na pobírání přímých plateb. To však nezabránilo obrovskému znečištění největší vodní nádrže ve střední Evropě, která poskytuje pitnou vodu sedmině obyvatel ČR. V povodí řeky Želivky, která vodní nádrž napájí, se hojně vyskytují zemědělské pozemky, na kterých zemědělci hospodaří nešetrně. Používají ve velkém chemická hnojiva a přípravky na ochranu rostlin, které se dostávají do Želivky a následně do vodní nádrže. Veškeré snahy o omezení používání těchto přípravků zatím přišly vniveč a tak se místo racionalizace zemědělského hospodaření v okolí vodních zdrojů, přistoupilo k mnoha milionové modernizaci úpravny vody na Švihově. Takové řešení ale není ani udržitelné ani ekonomické.

Správné řešení spočívá výhradně v omezení používání chemických látek a to zejména v období dešťů, které použité postřiky a hnojiva smývají do vodních toků.

V úvahu připadají přísnější ochranná pásma, kde se tyto přípravky nemohou používat vůbec a celkové snížení povoleného množství pesticidů ve všech oblastech povodí, které slouží jako zdroje pitné vody.

Vzhledem k tomu, že současné snahy o omezení, nebyly úspěšné, je namísto uvažovat o dotačním titulu,

který by zemědělce motivoval ke snížení používání chemických látek. Otázkou však je finanční náročnost takových dotací. Případně by ČR mohla dotyčné zemědělce podpořit při přechodu na ekologické zemědělství.

ZÁVĚR

EU se prostřednictvím rámcové směrnice o vodách pokusila vytvořit zcela nový typ legislativy, který se snažil o tzv. mainstreaming tématu životního prostředí. Ačkoli nelze než souhlasit s tím, že voda není pouhý běžný statek, ale představuje dědictví a neobnovitelný zdroj, změna pohledu na utváření konkrétních politik se v praxi neprojevila. Pro členské státy je rámcová směrnice příliš složitá a zároveň obecná, přičemž i právníci ji označují za nejhorší legislativní text vůbec a neshodnou se na jednotné interpretaci. Státy EU tak dostaly za úkol splnit něco, o čem ani Komise nevěděla, co to je a nevěděla, jak toho dosáhnout. V implementačních zprávách působí nejistě a pro členské státy, které se jednotlivé požadavky směrnice snaží realizovat, má téměř pochopení. Dosažení stanovených cílů do roku 2027 není reálné. Zajímavé přitom je, že s ostatní vodní legislativou státy EU závažné problémy nemají. Rámcová směrnice o vodách pro ně zkrátka znamenala něco zcela nového a k realizaci jim chyběla odborná kapacita.

Rámcová směrnice by si zasloužila revizi či aktualizaci, zejména s ohledem na hodnocení ekologického stavu vod a vytváření a realizaci plánů povodí, včetně jejich opatření. Motivace členských států konat by mohla být podpořena diskrečními opatřeními v pravomoci Komise.

Příklad ČR ukázal, že ačkoli je stát v souladu s unijní legislativou, může se potýkat s opravdu velkými problémy. Nejlépe z analýzy problémových oblastí v ČR vyšel průmysl, naopak největší nebezpečí pro vodu v ČR představuje zemědělství, které ohrožuje jak

množství vody, tak i její kvalitu. Jako vhodné řešení byl navržen dotační titul MZe na opatření pro zadržování vody v krajině, posílení rozpočtu pro pozemkové úpravy a v neposlední řadě úprava používání chemických látek v blízkosti zdrojů pitné vody.

Situace s čištěním odpadních vod v českých obcích a městech byla v podstatě vyřešena dotacemi na ČOV, které stále probíhají. Některé menší obce stále vlastní ČOV nemají, ale v tuto chvíli se již nejedná o systémový problém. Podobně jako u pozemkových úprav, jediný potenciální problém představují finance. O poznání hůře je na tom infrastruktura ve městech a obcích, kde funguje tzv. oddělený provozní model, který v podstatě zabránil či výrazně zpomalil modernizaci infrastruktury VaK. Soukromé provozní společnosti nelze dotovat veřejnými financemi, protože by došlo k narušení hospodářské soutěže. Řešením je návrat provozování VaK do rukou obcí, či stanovení konkrétních požadavků na obsah provozních smluv v zákoně o VaK.

Celkově nelze tvrdit, že legislativa EU je bezchybná, ale situace v ČR ukazuje, jak závažné problémy mohou nastat, když není předem zajištěn soulad s pravidly jednotného trhu a v případech, kdy přetrvává nevyhovující způsob zemědělského hospodaření. Sucho, ztráta schopnosti krajiny zadržovat vodu, povodně, to jsou události, kterých je možné se vyvarovat, pokud budeme k vodě skutečně přistupovat jako k dědictví. Možná je na čase, aby skutečně došlo ke změně smyšlení o ochraně životního prostředí, jak to nastiňuje rámcová směrnice o vodách.

SEZNAM ZKRATEK

BSK	Biochemická spotřeba kyslíku	MZe	Ministerstvo zemědělství
ČHMÚ	Český hydrometeorologický úřad	MŽP	Ministerstvo životního prostředí
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí	NEK	normy environmentální kvality
ČOV	Čistírna odpadních vod	OPŽP	Operační program životní prostředí
ČR	Česká republika	PE	populační ekvivalent
EHS	Evropské hospodářské společenství	PO	právní osoba
EIP	Evropské inovační partnerství	PVK	Pražské vodovody a kanalizace, a.s.
EP	Evropský parlament	PVS	Pražská vodohospodářská společnost, a.s.
ERÚ	Evropský regulační úřad	SC	specifický cíl
ES	Evropské společenství	SFŽP	Státní fond životního prostředí
EU	Evropská unie	SmVaK	Severomoravské vodovody a kanalizace Ostrava, a.s.
FO	Fyzická osoba	VaK	vodovody a kanalizace
HEIS VÚV TGM	Hydroekologický informační systém výzkumný ústav vodohospodářský T.G. Masaryka	VaKro	Vodovody a kanalizace Kroměříž, a.s.
CHSK	Chemická spotřeba kyslíku	VFR	víceletý finanční rámec
HMP	Hlavní město Praha	VN	vodní nádrž
KÚSK	Krajský úřad Středočeského kraje	WHO	World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)
MI	Moravská infrastruktura, a.s.		

POUŽITÁ LITERATURA

LEGISLATIVA (POSTUPNĚ DLE OBSAHU)

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES ze dne 23. října 2000, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2000, ročník 2000. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32000L0060>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/105/ES ze dne 16. prosince 2008 o normách environmentální kvality v oblasti vodní politiky, změně a následném zrušení směrnic Rady 82/176/EHS, 83/513/EHS, 84/156/EHS, 84/491/EHS a 86/280/EHS a změně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2008, ročník 2008. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0105>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/118/ES ze dne 12. prosince 2006 o ochraně podzemních vod před znečištěním a zhoršováním stavu. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2006, ročník 2006. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0118&from=CS>

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/60/ES ze dne 23. října 2007 o vyhodnocování a zvládání povodňových rizik. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2007, ročník 2007. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32007L0060>

SMĚRNICE RADY ze dne 12. prosince 1991 o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 1991, ročník 1991. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0676&from=CS>

Směrnice Rady ze dne 21. května 1991 o čištění městských odpadních vod: (91/271/EHS). In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 1991. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:31991L0271&from=EN>

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě o řešení problému nedostatku vody a sucha v Evropské unii. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2007, ročník 2007. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52007DC0414&from=CS>

Směrnice Rady 98/83/ES ze dne 3. listopadu 1998 o jakosti vody určené k lidské spotřebě. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 1998, ročník 1998. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A31998L0083>

Návrh SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o jakosti vody určené k lidské spotřebě (přepracované znění): COM (2017) 753 final. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2017. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=COM:2017:0753:FIN>

ČR. Zákon č. 254/2001 Sb.: Zákon o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon). In: *Sbírka zákonů ČR*. Praha, 2001, ročník 2001, částka 98. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-254>

ČR. Zákon č. 274/2001 Sb.: https://www.vakvyskov.cz/system/files/story/2017/01/z_kon_274_2001_sb_o_vodovodech_a_kanalizac__15518.pdf. In: *Sbírka zákonů ČR*. Praha, 2001, ročník 2001, částka 104. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3682>

IMPLEMENTAČNÍ ZPRÁVY KOMISE

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě - Směrem k udržitelnému vodnímu hospodářství v Evropské unii: První fáze provádění rámcové směrnice o vodě 2000/60/ES - [SEK(2007) 362] [SEK(2007) 363] /* KOM/2007/0128 konečném znění */. In: *Úřední věstník EU*. Brusel: Komise, 2007, ročník 2007. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0128&from=EN>

Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě v souladu s čl. 18 odst. 3 rámcové směrnice o vodě 2000/60/ES o programech pro monitorování stavu vod {SEK(2009)415} /* KOM/2009/0156 konečném znění */. In: *Úřední věstník EU*. Brusel: Komise, 2009, ročník 2009. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52009DC0156&from=EN>

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ o provádění rámcové směrnice o vodě (2000/60/ES): Plány povodí. In: *Úřední věstník EU*. Brusel: Komise, 2011, ročník 2011. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0670&from=EN>

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ Rámcová směrnice o vodě a směrnice o povodních: Opatření k dosažení „dobrého stavu“ vod EU a snížení povodňových rizik. In: *Úřední věstník EU*. Brusel: Komise, 2015, ročník 2015. Dostupné také z: http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/pdf/4th_report/COM_2015_120_cs.pdf

MODRÉ ZPRÁVY 2000 - 2016

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2000: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2000 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 80-86386-18-X. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6515/vodni_zprava_2000.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2001: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2001 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 80-86386-25-2. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6519/vodni_zprava_2001.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2002: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2002 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 80-86386-40-6. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6507/modra_zprava_2002_cast_a.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2003: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2003 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 80-86386-53-8. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6511/modra_zprava_2003.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2004: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2004 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 80-7084-442-6. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6497/modra_zprava_2004.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2005: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2005 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 80-7084-543-0. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6501/modra_zprava_2005.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2006: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2006 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7084-627-8. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6489/modra_zprava_2006.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2007: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2007 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7084-729-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/6493/modra_zprava_2007.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2008: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2008 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7084-850-0. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/72674/MZE_Modra_zprava.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2009: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2009 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7084-925-5. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/72674/MZE_Modra_zprava.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2010: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2010 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7084-992-7. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/voda/osveta-a-publikace/publikace-a-dokumenty/modre-zpravy/zprava-o-stavu-vodniho-hospodarstvi-cr-v-1.html>

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2011: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2011 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7434-038-3. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/171287/Modra_zprava_2011_web_10_9..pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2012: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2012 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7434-052-9. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/271059/Modra_zprava_final.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2013: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2013 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7434-154-0. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/341044/Modra_zprava_2013_komplet.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2014: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2014 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7434-239-4. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/428075/Zprava_o_stavu_vodniho_hospodarstvi_Ceske_republiky_v_roce_2014.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2015: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2015 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7434-319-3. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/495875/Zprava_o_stavu_vodniho_hospodarstvi_Ceske_republiky_v_roce_2015.pdf

Zpráva o stavu vodního hospodářství České republiky v roce 2016: Report on state of water management in the Czech Republic : stav k 31. 12. 2016 Praha: MZe ČR v nakl. Lesnická práce, 1997. ISBN 978-80-7434-377-3. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/551552/Zprava_o_stavu_vodniho_hospodarstvi_2016_FINAL.pdf

OSTATNÍ ZDROJE

BYDŽOVSKÁ, Marie. Hlavní změny ve fungování EU. *Euroskop: Věcně o Evropě* [online]. Praha, 2009 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8880/sekce/hlavni-zmeny-ve-fungovani-eu/>

Co je to Natura 2000?. *Natura 2000* [online]. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, 2006 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=2102>

ČTK. *Obce mohou získat další dotace na zdroje vody, ministerstvo uvolnilo 600 milionů* [online]. 2018 [cit. 2018-08-08]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/obce-mohou-opet-mit-dotace-na-zdroje-vody-ministerstvo-zivot/-53b57a164de311e89efbac1f6b220ee8/?redirected=1533719754>

EIP Water: Boosting Opportunities - Innovating water. *European Commission* [online]. Brusel, 2016 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/environment/water/innovationpartnership/>

European Commission: COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT: The Fitness Check of EU Freshwater Policy. In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2012. Dostupné

také z: <http://ec.europa.eu/environment/water/blueprint/pdf/SWD-2012-393.pdf>

GÉBLOVÁ, Alena. Zemědělství je celosvětově největším spotřebitelem vody. *Statistika & my: Měsíčník ČSÚ* [online]. Praha: ČSÚ, 2015, 6/2015 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/06/zemedelstvi-je-celosvetove-nejvetsim-spotrebitel-ve-vody/>

HERING, Daniel, et al. The European Water Framework Directive at the age of 10: a critical review of the achievements with recommendations for the future. *Science of the total Environment*, 2010, 408.19: 4007-4019.

IPEX. Document COM/2017/0753: Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on the quality of water intended for human consumption (recast). *IPEX: The Platform for EU Interparliamentary Exchange* [online]. Brusel, 2018, 2018 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document/COM20170753.do#dossier-COD20170332>

KRAJSKÉ LISTY. *Nová vyhláška ochranných pásem kolem Švihova nepočítá s VRT, může srazit cenu půdy a zkomplikovat pěstování brambor*. Středočeský kraj, 2017.

Dostupné z: <https://www.krajskelisty.cz/vysocina/16065-nova-vyhlaska-ochrannych-pasem-kolem-svihova-nepocita-s-vrt-muze-srazit-cenu-pudy-a-zkomplikovat-pestovani-brambor.htm>

KUBALA, Petr. „Neexistuje ‚buď a nebo‘, opatření proti suchu jsou jedním komplexem“, říká Petr Kubala. *Voda, základ života* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <http://www.vodazakladzivota.cz/lide-a-nazory/neeexistuje-bud-a-nebo-opatreni-proti-suchu-jsou-jednim-komplexem-rika-petr-kubala>

KÚSK. *Veřejná vyhláška oznámení o návrhu opatření obecné povahy*. Praha: Středočeský kraj, 2017. Dostupné z: <https://www.kr-stredocesky.cz/documents/20994/11369984/1+-+OPVZ+%C5%BDelivka+-+ozn%C3%A1men%C3%AD%20o+n%C3%A1vrhu+opat%C5%99en%C3%AD%20obecn%C3%A9+povahy+K%C3%9ASK/0b3c0953-44d6-40db-8b28-ae1c26025452>

LIŠKA, Marek, et al. Jakost vody ve vodárenské nádrži Švihov na Želivce a jejím povodí se zaměřením na specifické organické látky. *Vodohospodářské technicko-ekonomické informace*, 2016, 58.3: 4-11. Dostupné z: https://www.vtei.cz/wp-content/uploads/2016/06/5542-VTEI_Jakost-vody-ve-vodarenske-2.pdf

MZE. *Dotace ve vodním hospodářství* [online]. 2018 [cit. 2018-08-08]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/voda/dotace-ve-vh/>

NAŠE VODA. *Vodou se nejvíce plytvá v chemickém a energetickém průmyslu*. 2017.

Dostupné z: <http://www.nase-voda.cz/vodou-se-nejvice-plytva-chemickem-energetickem-prumyslu/>

OPŽP. *Podmínky přijatelnosti vodohospodářských projektů pro Operační program Životní prostředí v programovacím období 2007 – 2013*. 1. Praha, 2007. Dostupné z: http://www.opzp2007-2013.cz/soubor-ke-stazeni/32/9749-4_podminky_prijatelnosti_6_08_2007_cz.pdf

OPŽP. *Programový dokument OPŽP 2007 - 2013*. Praha, 2009. Dostupné z: OPŽP.

https://www.opzp2007-2013.cz/soubor-ke-stazeni/9/2714-PD%20OPZP_techicka_aktualizace_prosinec%202009.pdf

OPŽP. *Programový dokument OPŽP 2014 - 2020*. 4. Praha, 2018. Dostupné z: <http://www.opzp.cz/dokumenty/50-programovy-dokument-opzp-2014-2020#?verze=4>

Pozemkové úpravy „krok za krokem“. 2. aktualizované vydání. Praha: MZe, Odbor Řídící orgán PRV ve spolupráci s Výzkumným ústavem meliorací a ochrany půdy, v.v.i., Oddělením Pozemkové úpravy a využití krajiny, 2016. ISBN 978-80-7434-296-7.

Priorities. *EIP Water* [online]. Brusel, 2018 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <https://www.eip-water.eu/about/priorities>

Privatizace vodárenství v České republice: kam odtékají zisky?. Praha: Transparency International - Česká republika, 2009. ISBN 978-80-87123-08-9. Dostupné z: https://www.transparency.cz/wp-content/uploads/TIC_vodarenstvi_cz.pdf

Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on minimum requirements for water reuse: 2018/0169(COD). In: *Úřední věstník EU*. Brusel, 2018, ročník 2018. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A337%3AFIN>

SFŽP. *Dešťovka* [online]. 2018 [cit. 2018-08-08]. Dostupné z: <https://www.sfzp.cz/dotace-a-pujcky/destovka/>

VAN RIJSWICK, H. F. M. W.; BACKES, Ch W. Ground breaking landmark case on environmental quality standards?: The consequences of the CJEU 'Weser-judgment'(C-461/13) for water policy and law and quality standards in EU environmental law. *Journal for European Environmental and Planning Law*, 2015, 12.3-4: 363-377.

Vodovody, kanalizace a vodní toky - 2017. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2018, 2018 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vodovody-kanalizace-a-vodni-toky-2017> ,

Vodovody, kanalizace a vodní toky - 2004. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2005, 2005 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vodovody-kanalizace-a-vodni-toky-2004-p55sbnf0xp>

VOULVOULIS, Nikolaos; ARPON, Karl Dominic; GIAKOUMIS, Theodoros. The EU Water Framework Directive: From great expectations to problems with implementation. *Science of the Total Environment*, 2017, 575: 358-366.

VÚMOP. Dlouhodobý průměrný smyv půdy (mapa). *VÚMOP* [online]. Praha, 2018, 2018 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <https://statistiky.vumop.cz/?core=map>

WAREG. Mission. *WAREG - European Water Regulators* [online]. Brusel, 2018, 2018 [cit. 2018-08-06]. Dostupné z: <http://www.wareg.org/mission.php>

WAREG. Statement: Water: The Italian Authority has been confirmed to lead WAREG, the European Water Regulators network. 2017. Dostupné také z: https://www.arera.it/allegati/com_stampa/17/171013eng.pdf

SEZNAM BOXŮ, GRAFŮ, MAP, OBRÁZKŮ A TABULEK

Box 1	Harmonogram provádění rámcové směrnice o vodách	10
Box 2	Natura 2000	11
Box 3	Hlavní znečišťující látky (příloha VIII)	12
Box 4	Mísící zóny	12
Box 5	Zásady správné zemědělské praxe (příloha II směrnice 91/676/EHS)	14
Box 6	Aglomerace a populační ekvivalent	14
Box 7	Průmyslová odvětví spadající do působnosti směrnice (příloha III)	15
Box 8	Pitná voda	15
Box 9	Cena vody	17
Box 10	Sdělení Komise EP a Radě o řešení problému nedostatku vody a sucha v EU KOM(2007) 414	19
Box 11	Evropská občanská iniciativa Right2Water (2012)	19
Box 12	Kompetence MZe vs. MŽP	22
Box 13	HEIS VÚV TGM	23
Box 14	Povodí a dílčí povodí	23
Box 15	Havárie (§ 40 - 41)	24
Box 16	Vodoprávní úřady ČR	24
Box 17	Povodně (§ 64)	24
Box 18	Povodňové plány	25
Box 19	Pojmy “vodné” a “stočné”	26
Box 20	Problémy s čerpáním dotací z OPŽP	28
Box 21	Příklady problematkové privatizace	30
Box 22	Organická hmota a Monitoring eroze zemědělské půdy	31
Box 23	Jakost vody na Švihově	32
Box 24	První implementační zpráva	36
Box 25	Druhá implementační zpráva	36
Box 26	Třetí implementační zpráva	36
Box 27	Čtvrtá implementační zpráva	38
Box 28	Srovnání minulého a současného OPŽP	53
Box 29	Provozní modely v ČR	54
Obr. 1	Schéma procesu plánování podle rámcové směrnice o vodě	11
Obr. 2	Řemínkové parcely v Rakousku a lány v ČR	41
Mapa 1	Záplavová území a povodí ČR	25
Mapa 2	Status implementace plánů povodí (Komise, 2012)	37
Mapa 3	Současný stav implementace plánů povodí (Komise, 2016)	37
Mapa 4	Potenciální ohroženost zemědělské půdy vodní erozí (vyjádřená dlouhodobým průměrným smyvem půdy, 2018)	42
Graf 1	Podíl obyvatel zásobovaných vodou a napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu v letech 2004 a 2017 (ČSÚ, 2004 a 2017)	27
Tab. 1	Vybraná data o VaK v roce 2004 a 2017 (ČSÚ, 2004 a 2017)	28
Tab. 2	Vypouštění odpadních vod v ČR a důlních vod do povrchových zdrojů nad 6000 m ³ /rok nebo 500 m ³ /rok v letech 2000 - 2016	33

PŘÍLOHY

DOTACE

Dotace na hospodaření s vodou představují důležitou oblast vynakládání veřejných peněz. Voda představuje zásadní strategickou surovinu a státy za svůj veřejný zájem považují, aby jí bylo dostatek i pro budoucí generace a aby byla zachována a zvyšována kvalita zejména pitné vody. Z toho důvodu jsou na vodu a vodárenství vynakládány nemalé finanční prostředky.

DOTACE EU

V rámci víceletého finančního rámce EU (VFR) v období 2007-2013 byly výdaje na vodu včleněny ještě do kapitoly “Ochrana a řízení přírodních zdrojů”, jejíž rozpočet činil 369 mld. € (42,9 % VFR EU), z toho ale pouze 1,8 mld. € putovaly na projekty ochrany životního prostředí, včetně vodohospodářských projektů. Drtivá většina finančních prostředků z této kapitoly je určena na zemědělské projekty.

V současném VFR (2014-2020) je kapitola zabývající se životním prostředím také včleněna do “zemědělské” kapitoly, která celkově činí více než 373 mld. €. Na životní prostředí byl rozpočet zdvojnásoben na 3,6 mld. €.

Dotace na vodu jsou poté v členských státech distribuovány prostřednictvím Operačních programů zaměřených na ochranu životního prostředí. V ČR představuje primární strategický dokument Operační program Životní prostředí (OPŽP). Dotace jsou určeny pouze pro veřejné subjekty, kritérium, které ČR působí značné problémy.

OPŽP

Vodě se v rámci dotací na vodu věnuje první osa v obou finančních obdobích (2007-13 a 2014-20), typově byly v obou obdobích též podporovány obdobné projekty, jak ukazuje box níže.

Problémy OPŽP 2007 - 2013

Způsobilými žadateli z OPŽP pro vodárenské projekty byly pouze veřejné subjekty, což vzhledem ke struktuře vlastnictví VaK, zejména s ohledem na provozní smlouvy, v ČR způsobilo značné potíže. Na problém se navíc přišlo relativně pozdě a projekty, které nakonec byly schváleny, se začaly realizovat až na konci programového období v roce 2012.

Vláda ČR musela předem s Komisí konzultovat způsobilost žadatelů o dotace na vodárenské projekty a výsledek těchto jednání představuje dokument Podmínky přijatelnosti vodohospodářských projektů pro OPŽP v programovacím období 2007 - 2013. V něm jsou uvedeny konkrétní podmínky a požadavky na žadatele o dotace, aby nedošlo k zjevné či skryté zakázané veřejné podpoře účastníka hospodářské soutěže (OPŽP, 2007). I přes relativně benevolentní uplatňování pravidel hospodářské soutěže na tyto projekty ale některé subjekty na dotace nedosáhly, protože veřejné subjekty vlastnily méně než 50 % infrastruktury, případně byla jejich vlastnická práva nepřijatelným způsobem omezena, jak to bylo v případě města Kroměříž. Box 28 identifikuje provozní modely v ČR, nezpůsobilý žádat o dotace je zpravidla¹

¹ Záleží také na konkrétním nastavení provozní smlouvy.

BOX 28

OPŽP 2007 - 2013

Prioritní osa I - Zlepšování vodohospodářské infrastruktury a snižování rizika povodní

- alokace: 1 988,552 mil. €
- rozdělena na 3 specifické cíle (SC):
 - A) Povrchové a podzemní vody
 - B) Pitná voda
 - C) Omezování rizika povodní

Typové projekty:

- A) výstavba, rekonstrukce a intenzifikace ČOV či jiného ekvivalentního čištění, výstavba rekonstrukce a dostavba stokových systémů, budování systémů monitoringu znečištění vod a bodových zdrojů znečištění, opatření proti eutrofizaci vod
- B) výstavba, rekonstrukce a intenzifikace úpraven vody a zdrojů pitné vody, přivaděčů a rozvodných sítí
- C) budování, rekonstrukce a modernizace vybavení informačních systémů předpovědní a hlásné povodňové služby, opatření pro snížení rychlosti odtoku vody z povodí a eliminace povodňových průtoků prostřednictvím výstavby poldrů a retenčních nádrží

OPŽP 2014 - 20

Prioritní osa I - Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní

- alokace:
- rozdělena na 2 investiční priority (IP) a 4 SC:

IP 1 - Zachování a ochrana životního prostředí a podporování účinného využívání zdrojů: investicemi do vodního hospodářství s cílem plnit požadavky acquis Unie v oblasti životního prostředí a řešením potřeb investic které podle zjištění členských států přesahují rámec těchto požadavků.

- A) SC 1: Snižit množství vypouštěného znečištění do povrchových i podzemních vod z komunálních zdrojů a vnos znečišťujících látek do povrchových a podzemních vod
- B) SC 2: Zajistit dodávky pitné vody v odpovídající jakosti a množství

IP2 - Podporování přizpůsobení se změně klimatu, předcházení rizikům a řízení rizik podporou investic zaměřených na řešení konkrétních rizik, zajištěním odolnosti vůči katastrofám a vývojem systémů pro zvládání katastrof

- C) SC 3: Zajistit povodňovou ochranu intravilánu a hospodaření se srážkovými vodami
- D) SC 4: Podpořit preventivní protipovodňová opatření

Typové projekty

- A) výstavba kanalizace za předpokladu existence vyhovující ČOV, odstraňování eutrofizace vod, výstavba, modernizace a intenzifikace čistíren odpadních vod
- B) výstavba a modernizace úpraven vody a zvyšování kvality zdrojů pitné vody, výstavba a dostavba přivaděčů a rozvodných sítí pitné vody včetně souvisejících objektů sloužících veřejné potřebě
- C) zprůtočnění nebo zvýšení retenčního potenciálu koryt vodních toků a přilehlých nic, zlepšení přírodních rozlivů, hospodaření se srážkovými vodami v intravilánu a jejich další využívání, obnovení, výstavba, rekonstrukce a modernizace vodních děl sloužících k povodňové ochraně, stabilizování a sanace svahových nestabilit
- D) analýza odtokových poměrů včetně návrhů protipovodňových opatření, budování a zkvalitnění výstražných povodňových systémů, digitální povodňové plány

SROVNÁNÍ MINULÉHO A SOUČASNÉHO OPŽP

Zdroj: OPŽP, 2009 a OPŽP, 2018

BOX 29

Samostatný model provozování - výběr vodného i stočného zůstává na příslušné obci, včetně všech povinností a odpovědností za provozování. Případně některé servisní činnosti zajišťují externí společnosti na základě smlouvy, což se ukázalo jako problematické, protože v praxi docházelo k faktickému zřízení oddílného modelu provozování (viz níže).

Vlastnický model provozování - organizace odpovědná za provozování byla zřízena a je 100 % ovládána jedním vlastníkem dotčené infrastruktury a provozuje ji na základě smlouvy nebo jiného místně platného pověření (dohody, vyhlášky, směrnice apod.).

Smišený model provozování - vlastník a provozovatel jsou jedna a tatáž osoba odlišná od obce, jeho variantou je i smíšený model provozování s účastí soukromého kapitálu, kde se např. obec a soukromá společnost kapitálově podílí na subjektu, který je vlastníkem a zároveň provozovatelem infrastruktury.

Oddílný model provozování - provozování infrastruktury realizováno na podkladě provozních smluv, kdy oddílné provozní společnosti jsou společnosti s majetkovou účastí jiných subjektů než pouze vlastníka infrastruktury. Provozovatel přebírá některá rizika, která podle zákona o VaK nese primárně vlastník s tím, že pokud dojde k materializaci rizika, nese provozovatel jeho důsledky. Provozovatel hradí vlastníkovu nájem, ale užítky od koncových spotřebitelů (vodné a stočné) náleží právě provozovatelům (koncesní způsob provozování). Je možný i způsob realizace takový, že vlastník platí provozovateli za služby (na základě veřejné zakázky, tzv. služební provozní smlouvy). V ČR je takto upraveno téměř 50 % vztahů mezi vlastníky a provozovateli.

PROVOZNÍ MODELY V ČR

Zdroj: OPŽP, 2007

poslední Oddílný model. V dalším programovém období 2014 - 2020 došlo k podrobnějšímu zpracování podmínek přijatelnosti, ale z hlediska příjemců způsobilých podat žádost o dotaci nedošlo ke změně.

NÁRODNÍ DOTACE

ČR poskytuje dotace také většinou veřejným subjektům, zejména obcím na vyhledávání a budování vodních zdrojů či modernizaci a rekonstrukci infrastruktury VaK. Vyloučeny zde ale nejsou ani soukromé firmy či fyzické osoby, od stavby rybníků po dešťovku. Podpora z národního rozpočtu je řádově nižší než z OPŽP, ale celkově dosahují i stamilionových částek.

MZE

MZe tradičně poskytuje 7 dotačních titulů, které se soustředí na vodu, jsou jimi:

- VaK
- Rybníky
- Prevence před povodněmi

- Odstranění následků povodní na státním VH majetku
- Závlahy
- Drobné vodní toky a malé vodní nádrže
- Náhrady za řízení rozlivy (MZe, 2018).

Dotace MZe se přirozeně soustředí především na zemědělce, kteří mohou žádat o dotace na rybníky, závlahy a budování drobných vodních toků a malých vodních nádrží.

SFŽP

Státní fond životního prostředí (SFŽP) poskytuje finance pro zkvalitňování životního prostředí v ČR prostřednictvím několika dotačních titulů a půjček. Oblíbeným dotačním titulem na šetrné zacházení s vodou se v ČR stala tzv. Dešťovka, o kterou mohou žádat pouze fyzické osoby. V roce 2018 probíhá již druhé kolo této výzvy. Z hlediska finanční zátěže je na tom velmi dobře, a zároveň dochází k edukaci společnosti v šetrném nakládání s vodou.

Cílem dotace Dešťovka je motivovat vlastníky a stavebníky rodinných a bytových domů v celé ČR k udržitelnému a efektivnímu hospodaření

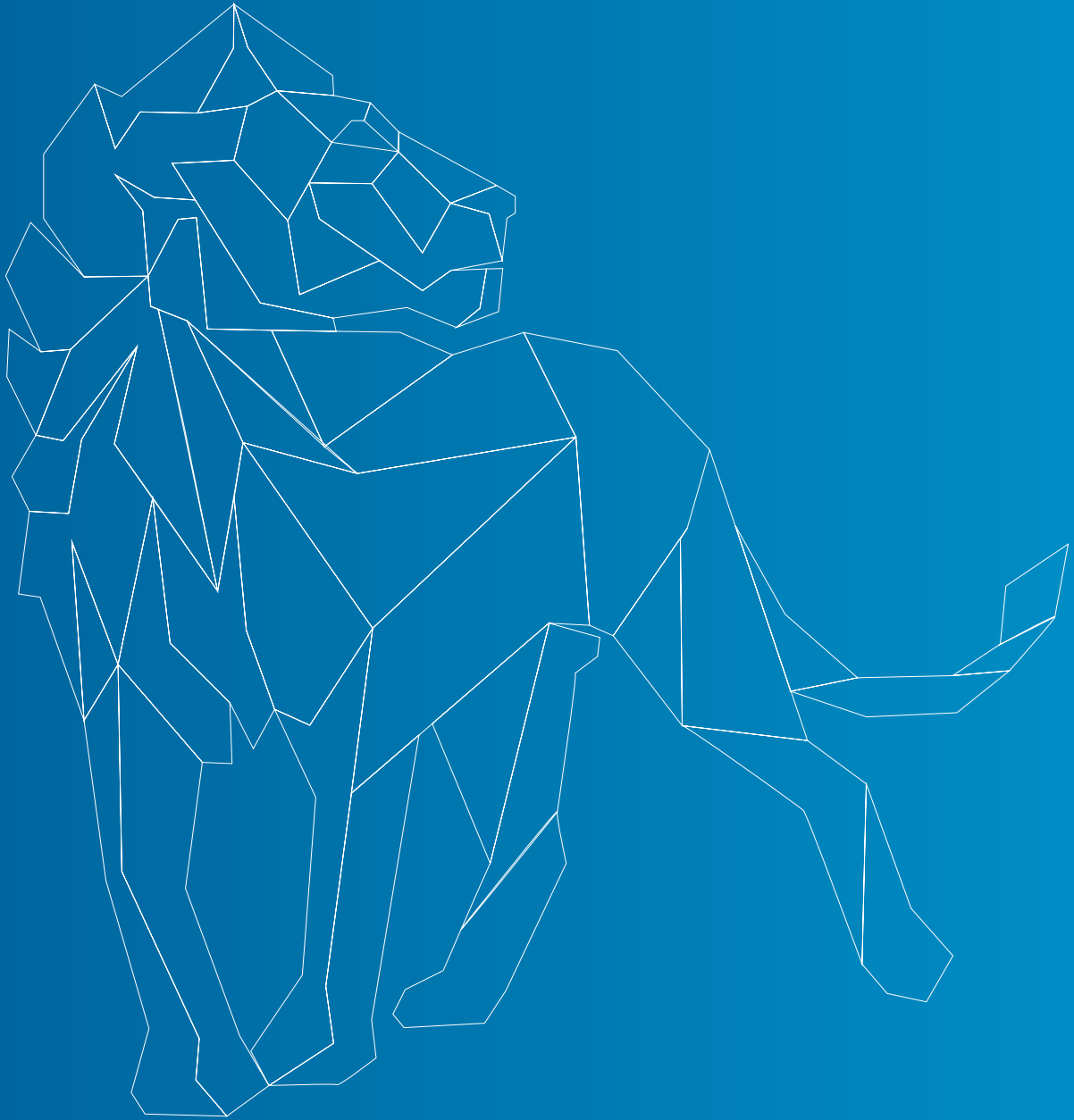
s vodou a snížit tak množství odebírané pitné vody z povrchových a podzemních zdrojů (SFŽP, 2018).

Z dotace lze pokrýt až 50 procent výdajů na pořízení některého ze tří typů systémů:

- zachytávání srážkové vody na zalévání zahrady,
- akumulaci srážkové vody pro splachování WC a zálivku,
- využívání přečištěné odpadní vody jako vody užitkové (SFŽP, 2018).

MŽP prostřednictvím SFŽP poskytuje dotace na hledání a budování zdrojů pitné vody, přičemž v roce 2018 pro obce uvolnil 600 mil. Kč, což představuje dvojnásobek loňského rozpočtu. Dotace ve výši až tři milionů korun mohou obec využít na průzkum, posílení a vybudování nových zdrojů pitné vody z podzemních i povrchových zdrojů a na výstavbu nových nebo rekonstrukci nefunkčních přivaděčů pitné vody (ČTK, 2018).

www.europeanreform.org
Follow us @europeanreform